

14 MAYIS 2010

panel

Bartın Üniversitesi Konferans Salonu / 14.00

Suya "Doğru" Bakmak

Peyzaj Mimarlığı
IV. Kongresi

Kongre Öncesi Etkinlikler

BARTIN

Düzenleyen
TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Bartın İl Temsilciliği
Bartın Üniversitesi Orman Fak. Peyzaj Mimarlığı Bölümü

Telefon: +90 378 223 51 19
Web: www.kongre2010.org @PeyzajKongre2010@peyzajmimlari.org.tr

Panel Yöneticisi

Prof. Dr. Sumer GÜZAR

Bartın Üniversitesi Orman Fak. Peyzaj Mimarlığı Bölümü

Panelistler

Tahir ÖNGÖR

Jeolojik Yüksek Mühendisi

"Sığırın je de Kar İyn Sü"

Prof. Dr. Mehmet TUNÇER

Şehir Plancısı / Alb0 Müh.Mim.Fak. Mimarlık Bölüm Başkanı

"Nevza Baccara Sığırın Konması ve Doğal Kaynak Yönetimi Modeli : Zonguldak, Bartın, Karabük, Bol"

Redife KOLÇAK

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Genel Sekreteri

"Küresel Su Potansiyellerini Olumsuzlaştıranlar"

Arş. Gör. Sevgi GÖRMEŞ

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Bartın İl Temsilcisi

"Bartın Kent Makroformunda Sığırın Öyküsü"

ARKİTERA

ARKİTERA

14 MAYIS 2010
panel
Bartın Üniversitesi Konferans Salonu / 14.00

Suya "Doğru" Bakmak

Panel Yöneticisi

Prof. Dr. Sümer GÜLEZ

Bartın Üniversitesi Orman Fak. Peyzaj Mimarlığı Bölümü

Panelistler

Tahir ÖNGÖR

Jeolojik Yüksek Mühendisi

"Nagari ye de Kar-İn Şu"

Prof. Dr. Mehmet TÜNÇER

Sehir Plancisi / Albu Mih. Mim.Fak. Mimarlık Bölüm Başkanı

"Nevze Baazme Suyun Kurumasi ve Dogal Kaynak Yönetimi Modeli / Zonguldak, Bartin, Karabük, Bolu"

Redife KOLÇAK

TMMOB Peyzaj Mimarlar Odası Genel Sekreteri

"Kırsal Su Potansiyalleri / Çarşamba Yayıncılık"

Arş. Gör. Sevgi GÖRMÜŞ

TMMOB Peyzaj Mimarlar Odası Bartın İl Temsilcisi

"Bartın Kent Akademyumunda Suyun Ökmesi"

Peyzaj Mimarlığı
IV. Kongresi

Kongre Öncesi Etkinlikler

BARTIN

Düzenleyen

TMMOB Peyzaj Mimarlar Odası Bartın İl Temsilciliği

Bartın Üniversitesi Orman Fak. Peyzaj Mimarlığı Bölümü

Telefon: +90 319 223 81 19

Web: www.kongre2010.org

bartin@peyzajmimardasi.org.tr

6-Plaste.kongre2010@peyzajmimardasi.org.tr

ARKITERA

ARKITERA

PANEL: "Suya Doğru Bakmak"

Bu kitap TMMOB Peyzaj Mimarları Odası İzmir Şubesi tarafından Peyzaj Mimarlığı 4. Kongresi, Kongre Öncesi Etkinlikler kapsamında 14 Mayıs 2010 tarihinde Bartın'da gerçekleştirilen "Suya Doğru Bakmak" konulu panelin kayıt çözümü ve katılan konuşmacıların bildiri metinleri kullanılarak yayına hazırlanmıştır.

Yayınlayan	:	TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Peyzaj Mimarları Odası E-Kitaplar Dizisi 2013/5
Yayına Hazırlayanlar	:	Yrd.Doç.Dr. Dr. Sevgi Görmüş Yrd.Doç.Dr. Mustafa Artar
Editör-Dizgi	:	Mustafa Artar
Kapak Tasarım	:	Mustafa Artar – M.Cemil Aktaş
Deşifre	:	Hatice Gizem Dalar Gamzegül Kurt Ziyinet Yiğit
İletişim	:	TMMOB PEYZAJ MİMARLARI ODASI Konur 2 sokak No:34/8 Kızılay/ANKARA
Telefon	:	0.312. 418 15 06
Belgegeçer	:	0.312. 419 64 27
Uluslararası Ağ Adresi	:	http://www.peyzajmimoda.org.tr peyzaj@peyzajmimoda.org.tr
ISBN	:	978-605-01-0492-9
Baskı	:	Odak Ofset Matbaacılık GMK Bulv. No: 32/C Demirtepe / Ankara Tel: 0312 230 02 49 Faks: 0312 229 34 33 info@odakofset.com

© Kitabın içerdiği bilgilerden panelistlerin kendileri sorumludur. Her hakkı saklıdır. TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Yayınları, Ankara

"Panel: Suya 'doğru' Bakmak"
14 Mayıs 2010

Bartın Üniversitesi Konferans Salonu
Bartın

İÇİNDEKİLER	Sayfa No
Program	II
Açılış Konuşmaları	III
Panelistlerin Konuşmaları	1
Ekler	62

Program

Açılış Konuşmaları

Arş. Gör. Sevgi Görmüş - TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Bartın İl Temsilcisi

Panel Yöneticisi:

Prof.Dr. Sümer GÜLEZ – Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Öğretim Üyesi

Panelistler:

Tahir ÖNGÖR - Jeoloji Yüksek Mühendisi /
Yaşam ya da Kar İçin Su

Prof.Dr. Mehmet TUNÇER - Şehir Plancısı / AİBÜ Müh-Mim. Fak. Mimarlık Bölüm Bşk.

Havza Bazında Suyun Korunması ve Doğal Kaynak Yönetimi Modeli :
Zonguldak, Bartın, Karabük İlleri

Redife Kolçak - TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Genel Sekreteri
Küresel Su Politikalarının Ülkemizdeki Yansımaları

Arş. Gör. Sevgi Görmüş - TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Bartın İl Temsilcisi/

Bartın Kent Makroformunda Suyun Öyküsü

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Sevgi Görmüş

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Bartın İl Temsilcisi

Değerli katılımcılar, odamız tarafından dördüncüsü düzenlenen Peyzaj Mimarlığı Kongresi'nin bu yıl ana teması planlama, tasarım, onarım ve yönetim başlıklarında şekillenmiştir. Bu başlıkların yaşanabilir bir gelecek için önemi düşünöldüğünde odamızın yapacağı kongre daha da anlam kazanmaktadır. Bartın İl temsilciliği olarak "cesaret tek bir sesle başlar" cümlesine sığınarak mesleğimizin sesine katıldık. Bu heyecanla Bartın'da "suya-DOĞRU- bakmak" temalı bir panel organizasyonuna başladık. Bu çalışmada yardımcı olan üye ve PMO-Genç üyesi arkadaşlarıma, Peyzaj Mimarlığı Bölümü Hocalarıma, katılımları ile bizi cesaretlendiren değerli panelistlere, Rektörümüz Prof. Dr. Ramazan Kaplan şahsında üniversitemizin tüm akademik ve idari çalışanlarına şahsım ve Bartın İl Temsilciliği adına çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Mehmet Sabaz

Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Başkanı

Saygıdeğer konuklar,değerli hocalarım, sayın başkanım, sevgili öğrenciler,

Peyzaj Mimarlığı kongresi öncesinde bölümümüzün katkıları ile gerçekleştirilen bir paneldeyiz, "Suya Doğru Bakmak". Bunun bir hazırlanış süreci var, burada emeği geçen arkadaşlarım var. Kendilerine bu özverili çalışmalarını için çok teşekkür ediyorum.

İzin verirseniz konvansiyonel, klasik konuşmanın dışına çıkmak istiyorum. Uzun bir konuşma yerine asıl heyecanlı bölüm olan sorulara ve tartışmalara daha fazla zaman kazandırmak için uzatmak istemiyorum. Katkı ve katılımlarınız için çok teşekkür ediyorum.

Mustafa Artar

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası YK Üyesi – Kongre Sekreteri

Değerli Konuklar,

Peyzaj Mimarlığı dördüncü kongresi 21-24 Ekim 2010 tarihleri arasında Kuşadası'nda gerçekleşecek. Bu yıl dördüncüsünü gerçekleştiriyoruz. Üçüncüsünde başlattığımız kongre etkinliklerini bu sene biraz daha yaygınlaştırdık. Geniş odaklı katılımlar olması amacıyla organize etmeye çalıştık. Su konusu da Bartın'a öyle bir denk geldi ki, iyi ki de geldi ve zamanlama açısından da bizi çok mutlu etti. Bu anlamda da bu işte emeği geçen bütün arkadaşlarıma şahsım ve yönetim kurulum adına çok teşekkür ediyorum. Suyun en yaygın tartışıldığı bugünlerde Bartın'da böyle bir organizasyonu yapıyor olmak bizleri çok onurlandırıyor. Özellikle panelist olarak Bartın dışından katılan konuklarımızı aramızda görmekten onur duyuyoruz.

"Parthenios" sular ilahı Bartın'da elbette su tartışılacaktı. Biz de peyzaj mimarları olarak kendimizi bu konuda sorumlu hissettik ve suyu bugün suyu masaya yatıracağız. Burada yapılacak konuşmalar ve çıkacak sonuçlar kongre öncesinde basılacak kitabımızla yurtiçi ve yurtdışına dağılacak olan konuşmalar, tarihi konuşmalar olacaktır. Bugün Bartın'da tarihi bir panel organize ettik. Bartın üzerinde su konusunda ciddi tartışmalar yapılıyor. Su, Bartın'da yüzyıllarca tartışılacak bir konudur. Adını sudan ve ırmaktan alan bir kent de bu konu olağandır. 2006 yılında yazdığım bir yazıda Parthenios'un sadece ırmak olmadığını söylemiştim. Bunun bugün de sadece ırmak olmadığını, kültürel bir miras olduğunu, bu mirası korumanın ve bu mirası geleceğe taşımanın da bir insanlık görevi olduğunu düşünüyorum.

Değerli panelistlere ve sizlere katılımlarınız için teşekkür ediyorum.

PANEL

Prof.Dr. Sümer Gülez

Panel Yöneticisi

Su, insan yaşamının en önemli ve en etkili elemanlarından biridir. Gerek biyolojik, gerekse fiziksel ve psikolojik açıdan canlı yaşamın ana unsurudur. Su olmazsa, insan yaşamını düşünmek mümkün değildir. İnsanoğlu, suyu kendisinin hayat kaynağı olması yanında aynı zamanda çevre tasarımının en önemli araçlarından biri olarak çevre düzenleme çalışmalarında da kullanmaktadır. İnsanlar rekreasyonel faaliyetler için çoğunlukla su kanallarını tercih etmektedirler. İnsanları göl kenarlarına, nehir kıyılarına, deniz önlerindeki banklara çeken güç, suyun görsel etkisidir. Günlük yaşamımızda çok değişik kullanım şekilleriyle faydalandığımız su, peyzaj planlama çalışmalarında, gerek iç mekanda, gerekse dış mekanda değişik form ve ölçüde kullanılmaktadır. İyi tasarlanmış su, hem insanın gözüne hitap eder, hem de kulağa hoş gelen bir ses olur.

Oysa bu suyun %97,5'i tuzlu sudur. Tüm dünyada bu suyun yalnızca %2,5' i içmek, temizlenmek ve toprağı sulamak için kullanabileceğimiz tatlı sudur. Bu tatlı suyun önemli bir kısmı buzullarda, yer altında ve atmosferde yer alıyor. Akarsu ve göllerde bulunan hemen elimize alıp kullanabildiğimiz suyun dünyada bütün suların sadece bide üçü olduğunu görüyoruz. Suların bu kadar azından yararlanabilmemize karşılık insan nüfusu bir yy' da üç kat fazlalaştı. Gelişen sanayileşme daha çok su tüketti ve çevre kirliliği kullanabildiğimiz su miktarını azalttı. Bütün bunlar küresel düzeyde bir su krizi yarattı. 19. yy' a göre altı kat daha fazla su harcıyoruz. Kişi başına düşen su miktarı git gide azalıyor. Geleceğin savaşlarının su nedeniyle çıkacağı tahmin ediliyor. Dünya bu sorunu çözmek için yıllardır çalışıyor. Birleşmiş milletler 2007 yılını su kıtlığı ile mücadele yılı olarak ilan ederek su sorununun ne kadar önemli

olduğunun altını çiziyor. 1996' dan bu yana uluslararası su politikaları konusunda ürettiği görüşlerle ülkelere yol gösteren Dünya Su Konseyi üç yılda bir düzenlediği forumlarda ülke temsilcilerini bilim insanlarını su kullanımını düzenleyecek kişileri bir araya getiriyor ve çözüm önerileri belirliyor. Birçok ülke su konusunda yeni politikalar geliştiriyor. Sivil toplum kuruluşları ve çevreye duyarlı şirketler önlem almak için önemli girişimlerde bulunuyor. İşte Sayın katılımcılar bir korsan bir bildiri sunmuş oldum başlangıç olarak. Şimdi işte bizde sivil toplum örgütlerinden biri olan Peyzaj Mimarlığı Bartın İl Temsilciliğinin, Peyzaj Mimarları Odası tarafından 21 -24 Ekim'de Kuşadası'nda yapılacak kongre öncesi yapılan bir etkinlik amacıyla bu panelde az önce değindiğim, önemini vurgulamaya çalıştığım suyun tartışmasını yapacağız. Ben şimdi burada panelistleri, hepsini buraya davet etmeden önce panelistlere söz vererek konuştuktan sonra kürsüye almak istiyorum ve bir yöntem belirlemesi olarak da konuşma süresini yirmi dakika ile yarım saat arasında bir süre ile sınırlamak istiyorum. Saygıdeğer panelistlerimizin buna uyacaklarını ümit ediyorum.

Şimdi ilk panelistimiz olan Jeoloji Yüksek Mühendisi Sn. Tahir Öngör'ü davet ediyorum.

TAHİR ÖNGÖR

"Yaşam ya da Kar İçin Su"

Sayın konuklar, sayın ev sahipleri, aranızda bizleri de düşünmüş olmanızdan ötürü çok teşekkür ederim. En güzel Bartında olmak ilk kez geliyorum, Bartında olmak. Hem böyle gerçekten iç güzelliği olan böyle bir birliktelikte yer almak benim için ciddi bir onur. Jeoloji mühendisiyim. Hidrojeoloji ve jeotermal kaynaklar üstünde çalıştım meslek yaşamım boyunca, ondan ötürü suyla mesleki açıdan ilişkiyim ama meslek hayatım yakın zamana kadar neredeyse büyük bir kısmını sürdürdüğüm İstanbul'da geçen yıl yapılan Dünya Su Forumuna karşı pek çok 150 ye yakın sivil toplum örgütünün örgütlediği "Suyun Ticarileştirilmesine Hayır Platformu" içinde emek verdim, bu gün dile getireceğim ,sizlerle paylaşmak istediğim görüşler geçen yıl çok dilendirilen o dünyada suya ilişkin değişen yaklaşımların ve onun yarattığı sorunlara karşı bir takım dili dillendirmesi olarak algılsın lütfen. Su evet yaşamın bir parçası, onların tümü de insan tarihi boyunca bütün toplumsal ilişkilerde de önemli bir rolü olmuş, çeşitli hegomonik kavramlar geliştirilmiş. Suyla insan yaşamının bu kadar iç içe olmasından kaynaklanan, o toplumu yöneten değişik güçler suya egemen olmuş, bu egemenlikleri tabi kültürel kavra sonraki kuşaklara aktarmaya bunu kabul edilebilir kılmaya çalışmışlar. Bu arada bizim kültürümüzde de bir şey var. Çok belirgin değil; ama size neredeyse Bartın kadar güzel ülkemizin başka bir yöresinden Nazilli yakınından rastgele bir örneği paylaşarak başlamak istiyorum konuşmaya.

Bu Nazilli'nin güneyinde bir kaç köyün bulunduğu bir yer. Şu açıdan gördüğümüz yapı alçak yapının yanındaki yapı eski bir şato. Mazgalları var, şeyleri var, etrafında büyükçe duvarları var ve belli ki hizmetkarların da yaşadığı geçmişte bir çok yapıt da söz konusu. Bu o dönemde, o yörede belli ki tarımsal üretkenlik insanlara egemenliğin bir odaklandığı bir yer, mazgalları da olduğuna göre o egemenlik

zaman zaman tehdit altında kalıyor; fakat o günden bu güne aktarılan bir kültür var. Oradaki iki köyün arasında rastgele seçilmiş bir kaç tane örnek.

Yaz sıcağından etkilenmesin, hayvanlar girmesin diye değişik önlemleri alınmış toprak küp. o küpler bugün de tertemiz, bugün de tertemiz o küplere birileri her gün taze su koyuyor, ağaçların altında çeşmeler falan cabası. Üzerilerine de örtüler koyuyorlar, kaplar var belli ki iki köyün arasında bu gün artık yaya giden gelen yok; ama o günden bu güne gelen bir lutrun ürünü olarak insanlarla suyu mutlaka ve mutlaka buluşturmak için bir şeyler yapmanın hayırlı olduğuna yatkın bir inanç var. Bunların hepsi birbirinden ayrı şeyler ve aşağı yukarı 5 km aralıklı iki köyün arasındaki yol boyu dizilmiş. Ayrıca daha yeni yapılmış kazma kuyular ve onların başlarındaki el tulumbaları büyük bir özenle çok güzel olmasa da iyice özenle süslenmiş bezenmiş çeşmeler, suya ilişkin şeyler, süsler, yeni fayans çeşmeler neyin kalıntısı bu? Bu, bu ülkede yaklaşık işte son iki yy' dır yaşanmış olan bir kültürün kalıntısı. Sebil kavramı. Buradaki ifadeler internetten rastgele bu sebil kavramını idealize eden bir takım anlatımlar. Hayır için suyu paylaşmanın temel şeyi. Bir takım küçük ya da büyük yapılar yapılıyor, kentlerde İstanbul' a gittiğiniz zaman eskiden kalma bu gün büfe olmuş koka kola satılan yerler fakat bir çeşmelerinden ya da damacanelerinden, küplerinden bardak bardak su verilen ve bunu karşılıksız hayır için verilen yerler sevap kazanmak için yapılan iyilik olarak tanımlıyor. Halkın yararlanması için yapılan okul, çeşme, han gibi yapıları da sunuyorlar sevap kazanmak için olsun yeter ki. Suyu paylaşmanın sevap olduğu bir anlayış bu gün geride kaldı. Bu gün internette google' a sebil terimini girerseniz bununla karşılaşıyorsunuz KDV dahil 326,00TL... Bundan sonraki kuşakların suyu paylaşmanın daha önceki hayır, sevap, insancıl boyutunu algılamaları mümkün değil artık. Bundan sonraki kuşaklar sebil teriminden bir aracı anlayacak. O araç paraıyla alınıyor, KDV si de var. Kamuya da giden bir payı var. Küçük topluluklar içinde bedava verdiğimiz su. Hala hatta sebil kavramını yitirmemiş olan bir takım

küçük esnafın kapısının önünde bu tür örnekler var. Fakat değişen bir şey var, sebil artık suyun paylaşılması anlamına gelmiyor. Çünkü öyle bir süreç yok, öyle bir toplumsal ilişki biçimi ortadan yavaş yavaş kalkmış, bir şeyler değişmiş. O değişkenlikte işte Ziya Osman Saba'nın bir şiirinin sonundaki bu sözlerle tanımlanabilir.

" Şimdi bomboş sebilden selviler bir şey sorar

Hatırlatır uzayan giden dem çekişleri rüzgar

Mermer basamaklarda uçuşur beyaz tüyler."

Terk edilmiş bir kavram söz konusu. Bunun yarattığı süreç hüznün olabilir ama buna karşı hüznün ötesinde bir şeylerin değiştirilmesi lazım. Ne değiştirdi. Hocamın da belirttiği gibi insanlık gerçekten ciddi bir su krizi yaşıyor; çünkü su kıt. Su yeryüzünde eşit dağılmıyor, yanlış tüketiliyor, suya fiyat biçildi herkes ödeyemiyor, su kaynaklarına sermaye el koyuyor, herkes ulaşamıyor; çünkü su da ayrıca kirletildi. Küresel kapitalizm doğa ve insan haklarıyla barışmayı bir türlü beceremedi. Bir kişiye yönelik doğrudan su tüketimi iki ila üç litre, evsel kullanım 20 ila 30 - 300 lt arasında değişiyor. Ama tükettiği besin öteki besinlerin tüketimi içinde günde ikibin üçbin lt kadar su harcanmış oluyor. Bir ton buğday için fazla buharlaşmanın olmadığı sıcak kuşakların olmadığı yerlerde bir ton buğday için ortalama bin üç yüz ton su tüketiliyor. Bir kilo buğday aldığımız zaman ya da ondan üretilmiş bir unu ekmeğe çevirdiğiniz zaman düşünün neredeyse 1 m³ e yakın suyu tüketmiş oluruz. O tabi ki bize su olarak gelmiyor besin içinde su olarak gelmiyor; ama üretilmesi sırasında, yetiştirilmesi sırasında o kadar suyun tüketilmesine neden oluyor; çünkü artık tarımsal üretim pazar için yapılıyor. 1950ler den beri Yeşil Devrim adı verilen ve pazar için üretimde hibrit tohumlarla aşırı su tüketimi aşırı ilaçlama aşırı gübreleme ile daha fazla birim alandan daha fazla üretim yapılması ilke olmuş. Onun tarımdaki yıkıcı etkileri ayrı bir sorun. Toprağa verdiği zararlar ayrı bir sorun ama bir yandan da suyun üzerinde büyük bir

gerilim yapmış. Sorunda zamanla büyüyor. Kişi başına su tüketimi her 20 yılda bir ikiye katlanıyor. Tabi ki içtiğimiz su olarak değil tükettiğimiz başka ürünlerin üretiminde kullanılan sudan kaynaklanıyor. Nüfus artış hızının iki katı fazla bir su gereksinimi doğuyor. Buna karşı evlerde ve belediyelerde tüketilen suyun toplamı sadece yüzde 10, endüstri tatlı su tüketimi toplam yüzde 20 25, bilgisayar endüstrisi bile hiç insanın yakıştıramadığı bir endüstri örneğinin ABD'de her yıl 1bucuk milyar metreküp su tüketiyor. Asıl tüketim ise tarımda oluyor. İşte o yeşil devrimler hibrit tohumlar kullanılması ile birlikte yüzde 65 70 kadar.

Bugün dünyada su savaşlarından söz edilmesi giderek emperyalizm tarafından bunun kışkırtılması için gerçekten önemli nedenler var. Niye kışkırtılmasından söz ediyorum. Dünyada gerçekten su savaşı son derece ender. Keşmir olayında ülkeler arasında sınır boyunca saf suya dayalı şeyler var fakat su savaşları kavramı üzerinde çalışan bir çok bilim insanı ortaya koyduğu gibi suyu savaş aracı olarak kullanmak söz konusu ama ülkeler su için savaşmaktan çok barışla bir yerlere varabileceklerini biliyorlar. Yapılmış olan su üzerine komşu ülkeler arasında yapılmış olan barış anlaşmaları o konuda çıkmış çatışmaların binlerce katı. Ama örneğinin İsrail kendi gereksinimi olmamasına rağmen doğu kesimindeki su kaynaklarına sürekli el koyar. Örneğinin Gazze bölgesinde o kurduğu duvarı zigzaglı yaparak, nerede verimli su sondajı kuyusu varsa onu kendi tarafına bırakmak için duvarı saptırarak bu suyu karşı tarafa karşı bir baskı onları diz çöktürmeye yönelik bir araç olarak kullanabiliyor. Dünyanın değişik yerlerinde de bu söz konusu. Dünyada kişi başına düşen su tüketimi ortalaması 7600 m³/yıl.

Türkiye'de 1400. Bununla kıyaslayın Afrika ortalaması 7000m³; ama Afrikada susuzluktan binlerce insan ölüyor. Dünyada toplam su miktarı 1,4 km³ kadar ve demin hocamın söylediği gibi büyük bir kısmı tuzlu su falan ama sonunda dünyadaki yararlanılabilir tatlı su miktarı da 2000 yıldır hiç değişmiyor, azalmıyor. Bizim tüketim hızımız arttı ama henüz eşit paylaşılabilse herkes erişebilse suyun

yetersizliğinden söz edebilmemiz için fazla nedenimiz yok. Dünyada bir milyar insan bu gün tatlı suya ulaşamıyor. Ve bunlarda ne kadar acıdır ki çoğunluğu da Afrika. Afrika kıta olarak dünyada hiçte az su kapsamayan bir kıta olmasına rağmen gelecek 25 yılda bu sayı dünya nüfusunun yüzde 35 ine varacak, 3milyar kişiye yükselecek. Dünya bankası ve birleşmiş milletler öngörmeli ki 2025 te dünyada bu günkünden 2bucuk milyardan daha çok insanın yaşadığı ve su gereksiniminin sağlanabilen sudan yüzde 56 daha çok olacağı yönünde. Önümüzdeki 30 yıl içinde su sıkıntısı yaşanacak ülkeler renklendirilmiş bi şekilde bölgeler giderek yaygınlaşıyor. Ama bütün bunların altında özellikle ve özellikle dünyada suyun düzenli yayılmayışı, dağılmayışı. Kuzey Amerika dünya nüfusunun sadece yüzde sekizini kapsarken, su kaynaklarının yüzde 18 i orada. Güney Amerika da nüfus yüzde 6 su kaynaklarının yüzde 26 sı orada. Ama Asya da nüfusun yüzde 60 ı, dünya su kaynaklarının ise sadece yüzde 36 sı orada. Bir terslik var eşit dağılmayışından ötürü ve sınırların ciddi şekilde birbirine karşı katı duvarlarla örölü olmasından ötürü. Bu günkü dünya nüfusunun 5te 1 i 1,2 milyar kişi ekonomik nedenlerle suya ulaşamıyor. Birleşmiş milletler kalkınma örgütünün bir çalışmasına göre gecekondü semtlerinde oturan yoksul insanların suya şebeke suyundan yararlanmalarından 5 10 kez daha fazla para ödediklerini ortaya koyuyor. Çünkü ambalajlanmış suyla gereksinimlerinin küçük bir kısmını karşılayabiliyorlar. Kötü kaliteli suların içilmesinden ötürü dünyada her yıl çoluk çocuk 5 milyon insan ölüyor. Günde 3000 çocuk kirli sulardan bulaşan hastalıklardan etkileniyor, ölüyor. Milyarlar susuzken kuzey Amerikalılar günde kişi başına 5000 lt su tüketiyor. Keşke başka ürünleri değil de onlara 5000 lt yi içirseydik o zaman dünyadaki diğer insanların sorunlarını daha kolay algılaylardı. Yetmezmiş gibi küresel ormansızlaştırma özellikler güney Amerika da. Sulak alanların kurutulması Türkiye bunun kötü örneklerinden birine sahip. Akarsulara pestit ve gübrelerin boşaltılması ve küresel ısınma temiz su varlıklarının üstüne

ağır y¼kler y¼kl¼yor. Akarsular kirleniyor, yer altı suları t¼keniyor, sulak alanlar kuruyor. Ama h¼k¼metler her Őeye rağmen içinde buldukları toplumsal ilişkilerden ¼t¼r¼ de su sağlamadaki ¼nceliklerini de insana değil burada verilen ¼rneklerde de olduğu gibi ister istemez d¼vize harcamaya alıŐıyor. Golf sahalarına g¼nde 1000 m³ su t¼ketiliyor kuraklıktan yanarken. Aynı Şey Kuzey Kıbrıs ta G¼ney Meksika'da ki başka ¼rnekler g¼rmek m¼mk¼n. Bm raporlarına g¼re Avrupa'da yılda 11 milyar dolarlık dondurma yeniyor. Oysa b¼t¼n d¼nyada b¼t¼n d¼nya insanlarına temiz su ve g¼venli kanalizasyon sistemi sağlayabilmek için yalnızca 9 milyar dolar harcanması gerekiyor.

Suya erişimin zorluğu ve kıtlığı, susuzluk, suyla bulaşan hastalıkların y¼k¼ altında kırılıp d¼k¼lmemizin altında bu eŐitsizlik yatıyor. ¼lkeler arasında eŐitsizlik olduğu gibi ¼lkenin içinde de b¼lgesel ve sınırsal eŐitsizlikler var. ¼zellikle end¼striyel tarım suyun b¼y¼k bir kısmına el koyuyor, enerji end¼strisi suları y¼nlendirmeye alıŐıyor. Bug¼n İstanbul'dan gelirken Bolu'dan Mengen ¼zerinden geldim. Oradaki çok tipik basit birkaç megawatlık Allah bilir bilemiyorum olsun olsun 10 megawatlık PaŐa reg¼lat¼r¼ ve orada yarattığı etkiyi bug¼nden g¼rmek m¼mk¼n ki orası çayın her zaman o can suyu diye bırakılması gereken miktarının çok daha fazlasının aktığı bir su ¼rneđi. Ama T¼rkiye'de 400 500'¼n ¼zerinde yerde k¼¼k HES'ler yapılmaya çalışılıyor. Derenin yatakları deđiŐtiriliyor, bir vadiden alınıp ¼b¼r vadiye taŐınıyor. B¼t¼n bunun sonucunda bunların hepsi tamamlansa T¼rkiye'nin gereksiniminin %2 si kadar elektrik ¼retecek. Bunun da %20 si enerji nakil hatlarında kaybolacak. O su kara d¼n¼Őecek, enerji biçiminde kara d¼n¼Őecek; ama orada yaŐayanların yaşam biçimlerinde de k¼kten deđiŐikliklere neden olacak. Şimdi su sıkıntısı b¼t¼n yerli besin ¼retimini tehdit eder oldu. ¼rneđin Sarı Irmak 1971 tarihinde ilk kez denize ulaŐamadan kurumuŐ. O yoğunluğu 15 g¼n s¼rm¼Ő sonra her yıl artmıŐ. 1997 yılın 226 g¼n¼ denize ulaşamamış. Son yıllarda yıl boyu denize ulaŐamadıđı pek çok ¼rnek var. Pek çok yerde yer altı suları o kadar d¼Őm¼Ő ki

milyonlarca çiftçi su kuyusu kurmuş, kuyular önce derinleştirilip sonra pompalar daha derinlere konar olmuş: Pakistan'da , Hindistan'da , Çin'de özellikle. 300 Çin kentinde su sıkıntısı yaşanıyor. Voldiç Örgütü'ne göre Çin Dünya'da su kıtlığından ötürü ekonomisini yeniden yapılandırmak durumunda kalacak ilk ülke olacak. Çinin sadece merkez bankasındaki döviz liderliğinin dünyayı ekonomisini ne kadar etkiliyor biliyoruz. Onların, Çin'de gerçekten bir besin sıkıntısı başladığı zaman böylesine bir sorunu onlar topluca yaşamaya başladığı zaman dünyaya etkileri nasıl olacak o üzerinde düşünmeye değer. Buna karşın durmadan büyük barajlar yapıp su akımları denetim altına alınıyor. Baraj sayısı bugün 500 bine çıktı dünyada. Bunların 48 bini büyük baraj ve dünyayı 227 büyük ırmağından %60'dan fazlası barajlar parçalara ayırmış durumda, ketlenmiş durumda. Kuzey yarım kürede ana ırmaklarının $\frac{3}{4}$ 'ü elektrik üretimi için dizginlenmiş durumda. ABD'de ırmakların yalnızca %2'si bentlenmemiş durumda, özgürce akıyor sadece %2 si. İngiltere'nin 33 ırmağından 32'si problemlili, sorunlu. Bazılarının su derinliği eski ortalamalarının $\frac{1}{3}$ ' ine düşmüş. Thames kuruma tehdidi altında. Ven Irmağının eski taşkın ovalarından %90 ile ilişkisi kesilmiş durumda. Son 25 yıl boyunca Tuna Irmağının fosfat ve nitrat değişimleri 6 kez arttı. Dünya Beslenme Örgütü'ne göre de Çin'in ana ırmaklarının %80'inde balık yaşayamaz oldu. Temel hedeflerinden Sarı Irmak. Sarı denişi ilk beslenme alanındaki hidrolojik formasyonlardan kolayca aşındırabildiği asıl maddeden ötürü sarı deniyor. Fakat her taşkın döneminde attığı bütün o devasa ovaları o taşıdığı sitle o taşıdığı belki organik madde açısından, mineral madde açısından zengin malzeme ile beslediği için de Çin'in tarımsal uygarlığı tepede olmuş. Ama bu taşkınlar orada fazla insan yaşamasına daha fazla nüfusu oraya çekmeyi engellediği için de 2 yanında setler yapılmasına başlanmış. Tabi o setlerin arasındaki kanalı doldurmuş 5 10 yıl sonra bir daha set bir daha set. Bugün Sarı Irmağın o yüzeyinden 26 metre yüksekte aktığı yerler var. O yüzden asılı ırmak da deniyor artık ona. Bir gün Sarı Irmak o setleri yıkıp gerçekten eskisi

gibi taşkına neden olursa kaç milyon insanın yaşamını yitireceğinden korkuluyor. Örneklerin pek üzerinde durmayıp, şu şekilde geçeyim. Dünyadan su tüketiminin %70 si tarımda daha çok da geleneksel değil de endüstriyel tarımda kullanılıyor. Örneğin Kaliforniya 'da yer altı suyu tüketimi Amerika'nın % 19'unu kapsıyor ..bunun da %76'sı tarıma ayrılıyor. Bu yüzden de su yüzeyleri düşüyor, kuyular kuruyor, yer altı suyu akiferleri, kuyu akiferleri özellikle tuzlanıyor. Biz bunların aynısını yaşıyoruz. Örneğin Konya kapalı havzasında yer altı suyunu tamamen tükettiğimiz için artık yer altı suyundan yararlanamaz duruma geldiğimiz için Toroslar'dan özellikle oraya tünellerle su taşınmaya yabancı su taşınmaya çalışılıyor. Bugün şey tarafından Sultansazlığı'na doğusundaki bir başka havzadan su taşımak için bir tünel yapılıyor. Bunlarla zaman kazanılmaya çalışılıyor. Besin maddelerine olan gereksinim de zaman içinde arttığı için, su gereksinim hızı da yükseliyor ama toplam su miktarı değişmediği gibi küresel ısınmadan ötürü de suya erişilebilirlik güçleşiyor. Dünyanın bazı bölgelerinde kuraklık, bazı bölgelerinde taşkınlar küresel iklim değişimlerinin dışı vurmaları ortaya çıkıyor. Bu yerleşmiş olan tarımsal ve ekonomik yapılanmayı ciddi bir biçimde zorluyor. Kaliforniya'da bir de aşırı sıcak tuzlanma. Kaliforniya'dan örnek vermeye ne gerek var bizim GAP bölgesindeki sulama yaptırımları gerçekleştikçe; örneğin bütün dünyayı besleyeceği söylenen Ceylanpınar ve Harran Ovalarının %13'ü şu anda kullanılamayacak kadar tuzlanmış durumda. Çünkü çok sıcak bir ortam orada salma sulama ile suladığınız zaman buharlaşan suyun toprağın içindeki çeşitli mineralleri peşinde götürememesinden ötürü, toprağın yüzeyinde tuzlu çorak bir şey oluyor. Çok tipik pamuk tarımı için Aral Gölü kurutulmuş. Onun çevresindeki o Sovyetler döneminin son dönemdeki zenginliğinin unsurlarında biri olan pamuk tarımı da bugün büyük ölçüde yapılamaz. Oralardaki eski balık işleme fabrikaları da hantal durumda bekler hale gelmiş. Suyun insanlık tarihinde çok özel bir yeri var bütün dünyada. İnsan kültürünün de hep önlerinde yer almış. Hemen her toplum

yerleşimlerini suya yakın kolay erişebileceği yerlerde Bartın Çayı'nın kenarında olduğu gibi kurmuş. Zaman içinde doğal süreçlerle gelişen su bolluğu yada kıtlığına karşı göçler savaşlar ya da bayındırlık yapılarıyla çözümler aramış. Asur başkentinin çevresinde büyük bir sur var. Bir dönem yapılmış. Asur uygarlığının son dönemlerinde yapılmış. Bütün Kuzey Mezapotomya'da belli bir dönem kuraklık geldiği zaman kendi halkı göçlerle başkente yöneldiği zaman, onlar girmesin diye yapılmış orası. Bugün küresel iklim değişikliğinin getirebileceği en büyük etkilerle iklim değişimi göçleri olarak algılanıyor. Bugün toplanan bunca göçler sadece ekonomik nedenlerle göçe zorlanıyor hissederken kendilerini. Bugün refah içinde olan pek çok toplumsal kesim de su kıtlığının baskınlaşmasından ötürü büyük ihtimalle göçe neden olacaklar. Toplumsal gelişim tarihinde egemen sınıflarda suya erişim kavram ve terimleri ideolojik bir takım anlamlar yüklemişlerdir tabi şimdi eski kutsallıklarının yerini yeniler üretmenin ve artı değerler anlamları var. Su şimdi bu dilde bir kaynak, SOS. Doğanın kurucu bir unsuru ögesi değil, o gözle bakılmıyor. O ürettiğimiz üretim süreçlerine kattığımız zaman bizim üretim sürecimizin tamamlanması ve satılabilir, değiştirilebilir bir malın üremesi için bir girdi olarak düşünülüyor. Başka doğal kaynaklarıyla birlikte üretime girdi olan bir kaynak SOS olarak söz edilebilir olması lazım. Suyun hava gibi her yerde aracısız ulaşılabilen bir madde olmayışı hiç değilse insan yaşamının gerektirdiği tatlı ve temiz suya erişebilmek için çaba göstermek gerekmesi çağdaş dünyada ise toplumsal iş birliği ve uzmanlaşmanın vardığı bu aşamada bu erişim için ayrı bir örgütlenme gerekmiş. Kapitalist dünyada suyun erişebilir yerlere iletebilmesi kullanılabilir nitelikte korunması ya da bunun için işlenmesi teknoloji kullanımı ve yapımı gerektirdiği için suya bir de toplumsal emek eklenmiş. Bu toplumsal emeğe el koymuş onu yeniden üreten ve kullanabilen sınıflar sudan dahi artı değer elde etmeyi bunun bölüşümünü bir hak sayıyor. Su atık bir ortak varlık. Suyu çok tartışan batı ülkelerindeki kullandığı hams(?) terimi ile değil.

Yaşamı sürdürebilmek için zorunlu oluşunu. Erişimi bir insan hakkı olan varlık değil bir hammadde, bir ürün bir mal olarak anılmak isteniyor. Suya erişim uygulamaları savunduğu politikalar meşrulaştırılıp ideolojik haklılaştırma, ve kullanılan dildeki dillerdeki farklılaşmaya anlamlar kaydırılmaya da başlanmış. Yaşamın sürdürülmesini zora sokan duruma dönüşünde ekolojik sistem yıkıma sürüklenince yeni kavramlarla ve terimlerle hedefler saptırıldı. Kafalar karıştırılmaya, haksız sınıfsal egemenliğin sürdürülmesi için görüntü olarak uğraşılır oldu. Şimdi suya erişim hakkı İstanbul'daki Dünya Su Formu'nun temel kavramlarından da yönetim. Küresel ısınmanın yarattığı su sorunuyla baş edilmesiyle. İstanbul daha önceki su konularından farklı olarak büyük kentlerin yöneticileri başta İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın konuğu olarak ortak bir bildiri düzenlediler ve bu bildiride de kentlerdeki su sorunu küresel ısınmadan kaynaklanmış varsayımıyla onun yarattığı su sorunuyla baş edilmesi konusunda anlaşmalar imzaladılar. Bu terimler ve kavramlar şimdi tartışılır oldu. Ama geçmişte hemen her toplumda suya bir kutsallık atanmış, mal gözüyle bakılmamış. Din kültürlerinde litürel araç olarak kullanılabilmiş. Ona şiirsel bir amaç yüklenmiş. Su hem Tanrı'nın cezalandırmada kullandığı bir araç hem evrenin kaostan yaratıldığı ortam olarak iki yanlı biçimde sergilenmiş. Kızıldeniz bir su kütlesi olarak Musa'ya bir yol, günahkarlara da mezar olmuş. Su hep zamanın akışının benzeştirildiği bir olgu olarak düşünölmüş.

Suya ilişkin sayısız kavram ve terim üretilmiş. Çin düşüncesi de anlaşılabilir nedenlerle suyu insan varlığının en temel değerlerinden biri olarak benimsemiş. Çin alfabesinde 231 temel kök simge var. Bunlardan biri de suyu betimliyor ve dalgalı üç paralel çizgiden oluşuyor. Bu simge akarsuyu anımsatıyor, durgun suyu değil. Murahashi Sözlüğü'ne göre suyu gösteren kök başka köklerle birlikte kullanılarak 1103 başka bileşik sözcük türetilebilmiş. 1766 başka sözcükte de su kökünün yer aldığı

görölüyor. Çin dinsel söylenceleri de, her aşamasında evrenin doğuşunda önemli bir güç olarak suya bir rol biçmiş. **Hemen her dinde kutsal sayılan su kaynakları var ve bunlara her zaman sayısız ziyaretçi geliyor.** Oysa su insanlık tarihi boyunca bambaşka bir şekilde ele alındı ve anıldı. Yaşamı sürdürebilmek için önce içmede, temizlikte ve besinlerin hazırlanmasında kullanıldı ve hep ona kutsallık atayan terimlerle anıldı. Daha sonra tarımsal sulamada kullanıldığında da tanrının bir bağışı ve tanrının dünyadaki temsilcisi olan hükümdarların sorumluluğunda herkese eriştirilmesi olağan algılanan bir varlık olarak dillendirildi. Çeşitli su yapıları, kanallar, bentler, kehrizlerin yapımı, kent devletlerini ya da merkezi feodal imparatorlukları ayakta tutması beklenen tarımsal üretimin sürdürülebilirliği için egemenlerin temel görevi görüldü. Bu arada, feodal egemenlik suya el koymanın farklı biçimlerini de geliştirdi. Su sık sık çatışma konusu oldu. Kapitalizm ve endüstriyel üretim modeli yerleştikçe suya erişim daha farklı el koymalara konu oldu. Feodalizmin çözölüşü, ücretli emeğin gelişmesi bir yandan büyüyen kentlerde içme kullanma suyu ve hijyen için toplu su sağlama ve iletim yapılarının, bir yandan da kırsal yörede de sulama sistemlerinin yapımını gerektirdiğinden "hidrolik" ilk gelişen mühendislik dallarından biri oldu. Bu mühendislik birikimi sömürgecilik çağında özellikle İngiltere'nin Hindistan'daki egemenliğinin kurulması ve pekişmesinde büyük rol oynadı. Şimdi, tarımda ve endüstride aşırı kaynak tüketen kütlesele üretim tarzı su kaynaklarını da zorlar oldu. Su kaynaklarının yeryüzündeki eşitsiz dağılımı ve nüfuz artışı da, suya erişim ve bölüşümü zorlu bir alan durumuna getirdi. Kısacası, su insanlık tarihi, sınıf egemenliğinin tarihi boyunca hep bir egemenlik aracı ve çatışma konusu olarak kaldı. Şimdiki gibi. Bundan olmalı, Mark Twain'e göre "viski, içmek için; su ise, savaşmak içindir". Yine bundan mıdır ki, İngilizce'de rakip/karşıt (rival) ile ırmak (river) terimleri aynı latince sözcükten, "rivalis"ten geliyor?

Türkiye de bu "kriz"ın ortasında. Türkiye'de kişi başına düşen su tüketimi 1430 m³/yıl. Uzmanlara göre 1700 m³/yıllık kişi başına tüketimin azı yetersiz. Dünya ortalaması, 7.600 m³/yıl.

1960'ta nüfusu 28 milyon iken kişi başına 4000 m³/yıl kadar su tüketilen ülkemizde, 2030'da nüfusumuz 100 milyona çıkarsa kişi başına ortalama su tüketimi 1100 m³/yıla düşecek.

TÜRKİYE'DE SU KIT!

Türkiye'de suyun %72'si tarımda, %18'i evsel ve %10'u da endüstride kullanılıyor.

Tarımsal sulamanın %88'i salma sulama.

Kentlerdeki kayıp kaçak oranı %40'lara ulaşıyor. Belediyelerin yalnızca %8'inde arıtma tesisi var.

OSB'lerde atık suyun %25'i arıtılmadan çevreye salınıyor.

1 lt atık kirli su, 8 lt tatlı suyu kirletiyor.

Türkiye bu "kriz"ın tam da ortasında; Suyu iyi yönetememiş olduğumuz açık.

Türkiye'de 50 yılda sulak alanların yarısı yok oldu. 50 yıl önce yaklaşık 2,5 milyon hektar sulak alana sahip olan Türkiye'nin 1 milyon 300 bin hektarlık sulak alanını kaybettiği söyleniyor.

Bu ya, tarımsal toprak kazanma hırsıyla; ya, sulak alanları besleyen akarsuların sulama ya da başka amaçlarla aşırı ketlenmesi ve tüketimiyle; ya, aşırı yeraltısuyu çekimi nedeni ile su düzeylerinin düşmesiyle; ya, sıtma vb durgun sularla beslenen canlıların yaydığı hastalıklara karşı bilerek; ya da başka nedenlerle yapıldı. Ama, sonuçta

Türkiye'nin 3 Van Gölü büyüklüğündeki sulak alanı artık yok. Ve bunun olumsuz, yer yer de yıkıcı etkilerini yaşamaya başladık.

Türkiye bu "kriz" in tam da ortasında; Suyu iyi yönetememiş olduğumuz açık.

200 bine yakın kaçak kuyu açılarak sulama yapılan İç Anadolu'da, Eşmekaya ve Ereğli sazlıkları kurudu, Akşehir Gölü neredeyse çöl oldu, Beyşehir, Meke ve Tuz Gölü ile Sultan Sazlığı da kuruma tehlikesiyle karşı karşıya...

Akşehir'de 15 yıl önce 350 bin dönümün üzerinde sulak alana sahip olan göl, bugün tam bir çölü andırıyor.

Geleceği düşünmeden açılan kaçak su kuyularıyla yeraltı suları tarıma aktarıldığı için göller ve diğer sulak alanlar beslenemiyor. Belli dönemler kuraklık yaşıyor ama sulak zamanlarda bile artık kaynaklarımız gölleri, sulak alanları beslemeye yetmiyor.

Kapalı ya da dışa açık havzalarda aşırı su çekimi nedeniyle en önemli yeraltısuyu akiferlerinde su düzeyleri düzenli olarak düştü, geri dönülmez bir tükenme ile karşılaşıldı.

Ülkenin her yerinde yaşanan bu sorundan ötürü İstanbul'un yeraltısuyu akiferleri de artık yok. Çerkezköy'de yeraltısuyu düzeyindeki yıllık ek düşümler 4,50 m'ye ulaştı. Konya kapalı havzasında bu süreç yıkım düzeyine ulaşınca şimdi bu havzanın dışından buraya tünellerle su getirmeyi "asrın projesi" olarak muştuluyorlar.

Ülkemizin hemen bütün yeraltısuyu akiferlerinde önemli bir tükenme süreci yaşıyor, su düzeyleri hızla düşüyor. Bütün kıyı akiferlerine deniz suyu girdi ve tuzlanma yaşıyor. Yeraltısuyu kaynaklarımızın kirlenmesiyle hızla ilerliyor. Türkiye bu "kriz" in tam da ortasında.

Ülkemizde çokuluslu firmaların hazırladığı fizibilite ve projelerle, çokuluslu banka konsorsiyumlarının borçlandırmasıyla, çokuluslu inşaat

şirketi konsorsiyumları eli ile yapılan büyük barajlar tarımsal toprakların çoraklaşmasına, ovaların beslenememesine, deltaların küçülmesine, suyla bulaşan hastalıkların yayılmasına ve beklenen yararın gerçekleşmemesine neden oldu. Türkiye bu "kriz"ın nedenini bile henüz algılayamadı; Krizi derinleştirecek uygulamaları sürdürüyor.

Pazar için, hele dış Pazar için kütlesele tarımsal üretime zorlanan yerlerde yanlış sulama tekniklerini aşırı biçimde uygularken, koruma önlemlerine yatırım yapmakta ayak sürüyünce çok değerli tarım toprakları tuzlanmaya, çoraklaşmaya başladı. Urfa'da Ceylanpınar ve Harran Ovaları GAP'tan sulanmaya başladığından bu yana buraların %13'ü tuzlanarak çoraklaştı.

Kentlerdeki milyonlarca insana yeterli, temiz ve karşılıksız su sağlanamıyor. Çoğu kişi çağdaş yaşamın gerektirdiği kadar suya erişemiyor. Çoğu kişinin yüksek bedellerle kendine ve ailesine yetecek kadar suya erişemediği bir gerçek. Bu suların da çoğu ilaç ve gübre artıkları, kimyasal maddeler, ağır metaller ve hastalık yapıcı tek hücrelilerle bulaşmış durumda. İçme ve kullanma suyu standartlarında aranan koşullara uygun su bulmak nerede ise olanaksızlaştı.

Yani, SU bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sorun yumağı durumuna geldi. Belli ki, bugüne değin uygulanan su politikaları başarısız oldu.

Bu noktada herhalde su konusunda yaşananların politikasızlıktan olduğu söylenemez. Bütün toplumsal sistemlerde, her türlü üretim ve bölüşüm ilişkisi bir takım politikalara yakışır, denk düşer, uydurulur biçimde yaşanıyor. Burada belirleyici olan o ilişkilerin kimin çıkarına, hangi sistemin güdüleriyle yürütüldüğu.

Bu bugün de böyle; yakın ya da uzak geçmişte de böyle idi. Madem ki tarih sınıfsal ilişkiler ile yazıldı; öyle ise suyla ilgili yaşadıklarımız da sınıfsal çıkarların çatışmasında oluşan dengelere uygun politikaların bir ürünü oldu.

HUKUKSAL OLARAK SU

Böyle olduğu için de hukuk tarihinde yazılı ya da yazısız bütün kurallar suyla ilgili düzenlemeleri de içerdi. Daha, Hammurabi Yasaları'nda bile su kullanımıyla ilgili kurallar ve bu konuda hak ihlallerinin yaptırımları yer alıyordu. Feodal dönemde, pek çok uygarlıktaki gibi İslam Hukuku'nda da kişisel mülkiyetin olmadığı yalnızca iki varlık var: toprak ve su. Suyla ilgili düzenlemeler, hak ve sorumlulukların belirlenmesi, düzenin sürdürülmesi bunun sahibi olan Tanrı adına, onun yeryüzündeki temsilcisi olan Halife tarafından yürütülürdü.

Osmanlı İmparatorluğu'nda da Halife/Hükümdarlar bunu toplumsal örgütlenmenin sürdürülebilmesi adına "tımar" düzeni ile sağlaya geldi. Suyun kıt olduğu durumlarda "Kadim Kullanma Hakkı" kavramıyla, tımar sisteminin getirdiği yükümlülükleri saklı kalmak ve halifeye(hükümdara) karşı görevlerini aksatmamak koşulu ile suyu ilk kullananın sürekli hak kazandığı bir düzen oluşturuldu.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE SU

Türkiye Cumhuriyeti döneminde de temel ilkelerde köklü değişiklikler olmadı. Suyun mülkiyeti bu kez Tanrı adına halife/hükümdara değil, Cumhur adına Devlet'e ait oldu. Medeni Kanun'da suyun mülkiyetinin, öteki doğal varlıklarla birlikte devlete ait olduğu anıldı. Ama, suya ilişkin özel yasalar çok sonra ortaya çıktı. 1954 yılına kadar "Ahkâmı Mahsusa" gelmedi gündeme. O dönemde Danıştay kararlarında bile "umuma ait su üzerinde özel mülkiyet hakkı yoktur, Devlet bunu kamu yararına kullanmıştır" anlatımları egemen oldu. "Kamu Yararı", "Kişisel Yarar"ın hep önünde oldu.

İşte, sınıfsal mevzilenmeler gelişip, emperyalizmin Türkiye'ye müdahalesiyle işbirlikçi burjuvazi palazlanmaya başlarken, 1950'den sonra Türkiye'de su hukukunda da önemli dönüştürmeler yaşandı. 6200

sayılı yasayla DSİ (Devlet Su İşleri) Genel Müdürlüğü kuruldu. Ardından 167 sayılı Yeraltı Suları Yasası çıkarıldı. 1023 sayılı yasa ve 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü yasaları da suyun ticarileştirilmesinde etkin araçlar olarak kullanılacak kurumsal devlet yapısını biçimlendirdi.

"DSİ hiç "kamu" kuruluşu oldu mu?" diye bir düşünülduğünde, DSİ'nin hep bir devlet kuruluşu (kamu kurumu) kaldığını görüyoruz.

Devlet "Cumhuriyetçi Bürokrat Küçük Burjuvazi"nin egemen olduğu sürece yurt çıkarları, kamu yararı açısından daha titiz, daha özverili, daha üretken bir çalışma ve örgütlenme yaklaşımının izlendiği kuşkusuz. Sonuçta bir Devlet Kapitalizmi de olsa, bu dönemde oluşturulan kurumları yönlendiren sınıfsal güdülerin arasında henüz ulusal burjuvazinin çıkarlarının bile baskın olamayacağı çok açık. Bugünkü gibi Emperyalizmle eklemlenmiş, küreselleşmiş bir iç burjuvazi zaten yok. Böyle bir dönemde ulusalcı olmak çok doğal.

O dönemde devlet kurumlarının kamusalçı yanı doğal olarak baskın. Verilen kararlar, uygulanan politikalar (yanlışı doğrusuyla) kamu yararını öne çıkaran ağırlıklı. Yoksulluk ve yoksunluk o kadar ağır ve yaygın ki, öylesine paylaşılıyor ki, ne yapılsa asıl "kamu" da bundan yararlanıyor. Ama, zamanın çarkları işliyor ve herşeyi öğütüyor.

DSİ de, "kamu"sallaşmak için 12 Eylül'ü beklemedi; daha, DP iktidara gelmeden, 2. Dünya Savaşı'nın ardından ABD Emperyalizmi Sovyetleri kuşatmaya başlar başlamaz, Marshall Yardımı kampanyalarıyla, köylere traktör girmeye, pazar için tarım palazlandırılmaya, tarım kapitalistleştirilmeye başladığında kamu kurumu olarak DSİ gerekti onlara ve işlerine de yaradı. Bundan sonra idi, o sulak alanların kurutulması kapitalist tarımsal üretime açılmaya başlanması; bundan sonra idi, o kanallarla havzadan havzaya su taşınmaya başlanması; bundan sonra idi, gübre için, ilaç için ve sulama projelerinin iş makineleri için dışarıya pazar olma serüvenimiz. DSİ hiç politikasız kalmadı. Başlangıçta kamu yararı ağırlıklı olan politikaları, giderek önce kapitalist

tarım uğruna su ve toprak kaynaklarımızı telef etme doğrultusunda; sonra, büyüyen montaj sanayiinin su gereksinimini karşılamak için; sonra, ucuz işgücü sağlama politikasının patlattığı kentsel nüfusa su sağlamak üzere; en sonunda da, müteahhitliklerle, yap işletlele, akarsuların özelleştirilmesiyle, vb suyun metalaştırılması uygulamaları yolunda "Suyun Genel Kurmaylığını" yapan bir kamu kuruluşu oldu. DSİ'nin hep politikaları oldu. Bunlar, başlangıçta ne kadar kamu yararı yönlü idi ise, artık o kadar devlet eli ile küresel kapitalizmin yararları doğrultusunda belirlenip yürütülüyor. Dünün DSİ'si, bugün WWC(Dünya Su Konseyi)'nin 5. Dünya Su Forumu'nun örgütleyicisi oldu.

Bu bir politikadır.

DSİ bugüne kadar devletin kamu kurumlarından biri, bu devlet aygıtını kullanan sınıf hegemonyasının bir aracı oldu; egemen sınıfların, küresel kapitalizmin ve onun ülkemizdeki iliştilmişlerinin, artık işbirlikçi burjuvazinin yararları, çıkarları doğrultusunda belirlenen politikaları özömsüyor, yeniden biçimlendirdi ve uyguladı. Yetmedi, şimdi de onların üç yılda bir düzenlenen paylaşım şenliklerinden (WWF) birine teşrifatçılık yapıyor.

Bu arada uluslar arası kapitalizmle bütünleşerek gelişen ülke endüstrisinin ucuz emek deposu olan ve bunun için iç göçle hızla büyüyen kentlere su sağlamak ta aynı döngünün iş alanı oldu. DSİ ve sonraları yerel yönetimler büyük kaynaklarını su yapılarına, dağıtım sistemlerine, dayatılan yapay arıtma sistemlerine akıtır, iç ve dış sermaye çevreleri de bundan paylarını alır oldu. Dar alanlarda büyüyen bu su talebine karşı harekete geçirilebilir su kaynakları kıtlaştıkça, daha geniş bölgelerin su varlıklarına el konmaya ve bunlar metropollere aktarılmaya başlandı. Bugün İstanbul, Düzce'den Kırklareli'ne uzanan geniş bir bölgenin; İzmir, Manisa ve Gediz Havzası'nın; Ankara, Kızılırmak'ın suyuna el koymuş durumda. Bunlar hep büyük yatırım kaynakları harekete geçirilerek, hep büyük işletmelerle sürdürülebildi.

Endüstri, kentleşme ve pazar için tarımın kirlettiği yüzey ve yeraltı suları kullanıma eriştirildiğinde de bunun bedelini "kullanan öder" dendi; "kirleten öder" talebi hiç yaşama geçemedi.

Bütün bunlar küresel kapitalizmin suyu ticarileştiren, mallaştıran düzeninin Türkiye'ye dayatılan ilişkiler ağıydı. Bunun hukuksal alt yapısı, kurumsal örgütlenmeleri, yönetimsel güdücülüğü uysalca ve disiplinli bir biçimde gerçekleştirildi. Su kaynaklarının yönetimi bu çerçevede ve bu politikalarla yakın zamana kadar getirildi.

Getirildi de ne oldu? Yazının başında çizilen kara tablo ortaya çıktı. Çünkü bu politika, ne insanlığın, ülkenin ve bu topraklarda yaşayan emekçi halkın çıkarınaydı, ne doğal denge ve ekosistemle uyumluydu ve ne de sürdürülebilirdi. Sürdürülemezliği giderek ortaya çıkmaya da başladı.

KÜRESELLEŐİRKEN SU

Emperyalizm, süre giden çıkmazını ertelemek için bir kez daha küreselleşmeyi dayatırken, daha önceki girişimlerinin tersine bu kez çok daha hazırlıklı idi. GATT, GATS, DTÖ, DB, IMF, Bölgesel Kalkınma Bankaları, vö kurumsal örgütlenmeler gereğince oluşturulmuş, alt yapı hazırlanmıştı. BM ve alt kurumları ülkeleri buna hazırlamak üzere yeniden yapılandırılmıştı. Yetmedi, WWC (Dünya Su Konseyi), vb sektör örgütlenmeleri de küresel kapitalizmin çıkarlarını her türlü esneklikle de, her türlü zor ve katılıkla da savunup sürdürmek üzere oluşturulmuştu.

Şimdi istenen devlet kuruluşlarının artık bütünüyle sahneden çekilmesi idi. Su kıttı. Kamu hizmeti olarak, hem de ucuza sağlandığında ısraf ediliyordu. Bu sektör artık geri kalan bütün kıyısı bucağıyla özelleştirilmeli idi.

Anılan kurumlar, köşeye sıkıştırılan bütün ülkelere bunu dayatır oldu. DB tarafından 1999'a kadar verilen yapısal uyum kredilerinin %70'i

özelleştirme koşuluna bağlanmış. 2002'de toplam içme suyu kredilerinin %90'ı özelleştirme koşulluydu

Türkiye de bütün uysallığıyla buna uydu. Önce devletin tarımsal sulama yatırımları "Sulama Birlikleri"ne devredilmeye başlandı. DSİ, yatırımcısı olduğu projelerde bile yapım işlerinden bütünü ile çekildi. "Yap işlet devret" büyük bir buluş oldu.

Kaynak suları artık KH eliyle kırsal yerleşimlere su sağlama işlevinden arıtıldı, şişelenmiş içme suyu pazarının "kaynak"ları, o işletmelere "hammadde" sağlayan yemlikler oldu. Bu işletmeler suya para vermezken, sağladıkları hizmet(?)ten ötürü suyu petrolden daha pahalıya satar oldular.

Akarsuların özelleştirilmesine, dereler, enerji elde etsinler için yüzlerce şirkete Sözleşmeler ile verilerek başlandı. Bu şirketlere kuracakları tesisleri korumak üzere özel güvenlik örgütü kurma yetkisi de verildi!

Akarsuların özelleştirilmesinin ikinci aşamasının hazırlıklarına geçildi. Büyük akarsular bölüm bölüm ihale edilip her türlü yararlanma hakkının şirketlere devredilmesinin hukuksal alt yapısı hazırlanıyor bugünlerde.

Kentsel su sağlama ve dağıtımına ilişkin hizmetler merkezi ve yerel yönetimlerin elinde görülse de, bu hizmetler büyük ölçüde taşeronlara yaptırılır oldu. "Hizmetin fiyatlandırılması" adı altında suyun ticarileştirilmesi yerleştirildi ve meşrulaştırıldı. Yetmedi, ön yüklemeli, kontörlü sayaçların uygulaması yaygınlaştırılarak ticarileştirmenin son aşamasına geçiliyor. Artık suya parası olan erişebilecek. Şimdi, bunun bütünü ile özelleştirilmesinin hazırlıkları da yapılıyor. Antalya'da, Çeşme'de bazı denemeler ve Edirne'de bir girişim yapıldı bile. Hedefte bütün su hizmetlerinin liberalleştirilmesi, özelleştirilmesi var. O zaman da suya ancak çok parası olan erişebilecek.

Bütün bu gelişmelerin ortasında kamu kurumları son görevlerini yapıyor, suyun ticarileştirilmesi ve bu sektörün bütünü ile özelleştirilmesinde kendilerinden isteneni yapıp, sahneden çekilmeye hazırlanıyorlar. Son 6

yıl içinde DSİ'den koparılan nitelikli personel sayısı 2750, teknik ve idari personelin %43'ü. Görevlerinden alınan ve yerleri değiştirilenler ise 3200'ü buldu.

BUGÜN DAYATILAN SU POLİTİKASI

Ülkemizde uygulanan su politikaları konusunda küresel kapitalizmin isterlerine uyan son aşamaya geldik gibi. Bunu kabul edilebilir kılmak, meşrulaştırmak üzere yepyeni bir söylem kullanılıyor.

Türkiye'de 50 yılda sulak alanların yarısı yok oldu. Su kaynakları kıtlaştı. Her yerde su sıkıntısı yaşıyor. Bunun bir nedeni küresel ısınma ve yağışların azalması; bir büyük sorumlu da, su kaynaklarını bilinçsizce tüketen ve nüfusu çok artan insanlar..! Artık "Su Kapitalizmi" bunun farkına varıp insanlık görevini yerine getirmeye kararlı. Bunun için öncelikle "Küresel İklim Değişikliği"nin yarattığı sorunlarla baş etmekle uğraşacak; bunun için kaynakların etkin kullanımı doğrultusunda gerekenleri yapacaklarmış. Açıkça söylemeye gerek duymuyorlar; ama, bunun onlara göre tek yolu özelleştirme.

"Erişim Eşitliği" sağlamayı da çok istiyorlar; suya bir "İnsan Hakkı"dır diyorlar. Çok sevimli görünüyorlar. Bunun, parası olanların eşit erişebileceği, parası olan insanların hakkı olduğundan söz etmeleri zaten patavatsızlık olurdu.

Su kaynaklarının bugüne değin olduğu gibi nüfusu çok artan insanların savrukça kullanıp tüketmelerine karşı bu kaynakların yönetimini etkinleştirmenin en temel yolunun "Havza Yönetimi" olduğundan eminler. Artık, bir havzadaki bütün yer altı ve yerüstü su kaynaklarına el koymalarının zamanı gelmiş. Yeterince finans kaynağını el altında tuttuklarına, yeterince büyük şirketleri bulduğuna, bunca sorundan bunalmış kamu yöneticileri bulunduğu ve her yolla ikna edilmeyi beklediklerine, üniversite ve bilim çevreleri kamu yönetiminin hegemonyasından kurtarılıp üniversite/sanayi işbirliğine mahkûm

edildiğine göre artık havzaların bütününe el konabilir. O zaman, suyun "Entegre Yönetimi"nin de piyasa mekanizmalarıyla başarılabilceğini söylüyorlar.

Bu başarılırsa varsın "Küresel İklim Değişikliği" olsun. Gereken uyum sağlanır diyorlar. Korkmamamız gerekiyor, küresel ısınmadan.

Şimdi, kapıda bir yeni "Su Yasası" var.

Projeler çok. İlgilenenler sayısız. Türkiye'nin su pazarının 50-60 milyar dolardan büyük olduğunu söyleyen araçlar bile çıktı. Öncelikle kentsel su hizmetlerinin özelleştirilmesi projeleri yaygın. Anadolu'da sayısız belediyenin hazırlıkları var. Baraj ve HES'ler hızla Yap İşlet (Devret) sözleşmeleriyle pazarlanıyor. Nehir Santrallerinin sözleşmeleri yüzleri aştı. Akarsuların özelleştirilmesi kapıda. Bölge İdareleri Yasası çıktığında Havza Yönetiminin özelleştirilmesi(!) de kolayca yaşama geçirilebilecek. Suyun Ticarileştirilmesi Geriliminde tarafların güçleri denk değil. Küresel kapitalizmin hegemonyası alabildiğine güçlendirilmiş durumda. İster siyasal, ister bilimsel söylemde ideolojik donanımları alabildiğine yaygınlaştırıldı. Devlet örgütleri, yazılı ve görsel iletişim araçları halkların beynini yıkamak üzere küresel kapitalizmin, bu arada yeni su politikalarının emrinde. Bunların yetmediği yerler için ise askeri güçleri tarihin en vahşisi ve yıkıcı düzeyine erişti. Boşuna değil, bundan sonraki savaşların su savaşları olacağından söz etmeleri.

Dünya insanların, emekçi halkların ise haklarına, emeklerine, doğaya ve yaşama sahip çıkma konusunda ideolojik haklılıkları önemli bir güç. Bunun farkında olma ve bunu silah olarak kullanma konusunda kararlılık ve örgütlülük doğrultusunda atılacak her adım onları bu yeni su politikaları karşısında daha da güçlü kılacak.

Bunun için emek örgütleri, meslek örgütleri, sol siyasal partiler, küreselleşmeye karşı uluslararası dayanışma hareketleri, tüm sivil toplum hareketleri ve özellikle de suyuna el konan insanların yerel

direnif girişim ve pratikleri bu yeni küresel su politikalarına karşı güçlü bir umut sağlıyor.

EMEKÇİLERİN VE DÜNYA HALKLARININ SU POLİTİKASI

İnsanlığın herkes için yeterli, sağlıklı ve ücretsiz olarak suya erişim hakkını korumak ve pekiştirmek için mücadele gündemi oldukça yüklü. Bu haklara yönelik saldırı her yönden geliyor. Dayatılan politikaların haklı hiçbir yanı yok. Bugüne değin bu politikalar doğanın dengesini korumada, su kaynaklarını sakınmada ve insan olmanın gereğince suya erişimin nitelik ve niceliksel gerekliliklerini sağlamada tam bir başarısızlığa uğradığı da açık. O zaman, insanlığın, doğanın, ekolojik dengenin, su kaynaklarının, insanların yeterli sağlıklı ve ücretsiz suya erişim hakkının korunabilmesi için bugün küresel kapitalizmin dayattığı bütün politikaların olumsuzlanması zorunlu.

Tarımda ya da endüstride suyu tutumlu kullanan teknolojilerin geliştirilmesi, Pazar için aşırı üretimi zorlayan ve tüketimi arttırıcı yaklaşımların yerine konmalıdır.

Suya ilişkin bütün hizmetler kamu eliyle, kamu çıkarı için yürütülmelidir. Bunun için su kaynaklarının geliştirilmesi, korunması, iletilmesi ve bölüştürülmesi doğrudan doğruya kullananların katıldığı demokratik mekanizmalarla yürütülmelidir. Su kaynaklarını kirletenler bunun bedelini mutlaka ödemelidir. Suya erişim hiçbir biçimde ticarileştirilmemelidir.

Su kaynaklarına el koyma çabasındaki küresel kapitalizmin bütün kurum ve kuralları aşılmalı, su DTÖ, GATT ve GATS'ın kapsamından çıkarılmalıdır. Bu doğrultuda Dünya Su Konseyi kapatılmalı, o ana kadar Türkiye bu kuruluştan çekilmelidir.

22 Mart 2009'da İstanbul'da toplanan 5. Dünya Su Forumu dünya halklarının malı olan suyun gaspı için yapılan girişimlerin son halkası idi.

Şimdi, su havzalarının, akarsuların ve göllerin de özelleştirilmesinin yolu açılmaya çalışılıyor.

Bunun için yeraltı ve yerüstü sularını kamu malı sayan Anayasa'nın bu maddeleri de topun ağzında.

Anayasa değişikliklerinin ardından gündeme gelecek yeni bir "Su Yasası" tasarısı çoktan hazırlandı.

İşbirlikçi ve pazarlayıcı hükümetler bunun için aceledeler ;

Çünkü, geçen yıl Meksika'da toplanan Dünya Su Forumu bir sonraki toplantısını 2009'da İstanbul'da yapacak.

Forumu oluşturan finans ve inşaat devleri, su tekelleri ve küresel imparatorluğunun her türden silahşörü buraya geldiklerinde kendilerine Türkiye'nin su kaynakları altın tepside sunulmak isteniyor.

Bunun düşünsel hazırlığı şimdiden yürütülüyor, kamuoyunun beyni yıkanmaya başlandı.

Dünya Su Forumu'nun 5. toplantısı 2009'da İstanbul'da yapılırken, Forumu oluşturan finans ve inşaat devleri, su tekelleri ve küresel imparatorluğu ile bunların her türden silahşörü İstanbul'a geldiklerinde dünya halklarının su savaşçıları da burada idi.

Yolları ve toplantı salonlarını doldurdular.

Küresel emperyalizme papucun pahalı olduğunu gösterdiler.

Haykırdılar,

SU BİR İNSAN HAKKIDIR

Özelleştirilemez, Satılamaz, Gereksinen herkese yeterince sağlanması bir kamu görevidir. Su tutumlu dağıtılmalı ve kullanılmalıdır. Bu kaynağın yönetimi demokratik ve katılımcı olmalıdır. Su yeryuvarına ve insanlarla birlikte her türe aittir.

Mademki su sınırlı bir kaynaktır, ekosistemin bir parçasıdır, toprak ve biyokütleyle ilişkilidir; o zaman, bütün su kaynakları doğal havzalarında kalmalıdır. Kirletilen su arıtılmalı, dönüştürülmeli ve doğaya yeniden ancak böyle salınmalıdır.

Yeterli temiz su sağlanması bir insan hakkıdır.

Yurttaşlar su kullanımı kararlarına katılma hakkına sahiptir.

Kapitalizm ve Küreselleşme suyun sürdürülebilirliğinin önündeki en büyük engeldir.

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Sümer Gülez: Teşekkür ediyoruz. Şimdi ikinci konuşmacımız Prof. Dr. Mehmet Tuncer kendisini kürsüye davet ediyorum. Kendisi şehir plancısıdır. Abant İzzet Baykal Üniversitesi Mühendislik- Mimarlık Fakültesi Mimarlık bölüm başkanıdır. Buyurun sayın hocam.

Prof.Dr. Mehmet TUNÇER - Şehir Plancısı / AİBÜ Müh-Mim. Fak. Mimarlık Bölüm Bşk.

"Havza Bazında Suyun Korunması ve Doğal Kaynak Yönetimi Modeli : Zonguldak, Bartın, Karabük İlleri"

Teşekkür ederim. Sayın başkan saygı değer izleyiciler aranızda bulunmaktan mutluluk duyuyorum. Çünkü son 5-6 senedir bu bölge üzerine çeşitli çalışmalar yaptım ve Zonguldak Bartın Karabük illeri çevre düzeni planını mühef kurumunda koordinatör plancı olarak görev yapmıştım ve buradaki formal kararların hemen tümünü bir ekip olarak verdiğimizi belirtiyim. Benim konum havza bazında suyun korunması ve doğal kaynak denetim modeli. Sözlerime başlamadan önce birlikte uzun yıllar çalıştığımız Prof. Dr. Yüksel Öztan hocamızı da saygıyla anmak istiyorum hepinizin huzurunda. Havza bazında su konusuna girmeden önce benden önceki değerli konuşmacının verdiği notlar hesaplar ve dünyanın şuanda ki acıklı durumuna bakınca bölgemizin ne kadar şanslı olduğunu da vurgulamak gerekir. Türkiye'mizin ve dünyanın birçok yerinde susuzluk kuraklık olgusu sürerken Batı Karadeniz en şanslı bölgelerden birisi bu konuda. 1 100.000 ölçekli çevre düzeni planları çevre bakanlığının son 6 7 yıldır hazırlamakta olduğu bir yada iki ili birleştirerek ele aldığı planlardır. Bunlar ne yazıkki il bazında yapılmıştır, yapılmaktadır. Fakat bir tesadüf eseri ya da Bartın ve Karabük'ün Zonguldak'tan ayrılmasının verdiği bir alışkanlıkla olsa gerek Zonguldak Bartın Karabük illeri birlikte ele alındı planlama olarak. Tabi şuanda aramızda Amasra belediye başkanımız var. Teşekkür ediyorum katıldığı için. Keşke diğer belediye başkanları da olsaydı çünkü biz bu planlama çalışmalarını yaparken yaklaşık 25 belediye ile görüştük. Ve 3 valilik ve her bir valilikte 17 ila 20 kuruluştan bilgi belge ve doküman topladık. Yaklaşık iki yıl iki buçuk yıla yayılan bir çalışmadır. tabi gece gündüz çalışıldığında düşünürsek 5 yıllık bir çalışma diyebiliriz. Şimdi ben hızlıca

su kaynaklarımızı konumuz su olduğuna göre tabi planın birçok boyutu var nüfus boyutu var sosyo ekonomik boyutu var doğal kaynakların diğer orman tarım toprakları ? ve bölgeye özgü kömür kaynakları boyutları var. Bunları hepsini birada düşünmek ve bu planlama kararlarını birlikte almak gerekir. Bizim hazırladığımız planın önemli bir özelliği var onu söylemek istiyorum. Bu plan entegre doğal kaynak yönetimi planıdır. Ve havza bazında ele alınmıştır. 3 havzayı içermektedir. Ereğli Havzası Filyos Havzası ve Bartın Çayı Havzası'dır. Entegre doğal kaynak yönetimi şudur: bir su toplama havzasında ekoloji ve temel esasları dikkate alınarak, toplumun sosyal kültürel ve ekonomik kalkınmasını sağlayacak şekilde doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımın planlanması geliştirilmesi ve yönetimidir. Bu integre istediği yöntemde planlama grubuyla, harita ve bilgi işlem grubunun birlikte çalışması ve bütün bu verilere ulaşımın sağlanmasıdır. Bartın'a geldiğimizde, ben tabi Bartınlılara Bartın'ı anlatmak durumunda değilim, ama bunu da kısaca görmek gerekirse; çok yağış oranının yüksek olduğu bir ilimiz ve demin köprünün yanındaki trafonun üzerinde bir iz gördüm, ben onun gerçek lekesini de görmüştüm. 12 metreye kadar, 13.5 metreye kadar çıkan bir sel. Tabi Bartın'ın tarihinde bu seller hep olmuş ama hiçbir zaman son yıllardaki kadar olmamış. Bunun nedeni aslında doğayı yanlış kullanmamız ve membada yani kaynakların doğduğu ve suya esas katıldığı yerlerde tahribat yapılması yolların açılması ve benzeri konulardır.

Bartın'da sel: Şimdi Bartın Çayı'na karışan çeşitli çaylar var. Arıt Çayı, debileri çok yüksek. Ve Arıt Çayı biliyorsunuz ki Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nın da çok önemli temel bir çayı. Ve kirlilikler ta ordan başlıyor. İnanılmaz bir konu var. Biz çevre mühendisi hocamızla gittik. Arıt Çayı'nın içine, arıt yerleşiminin çok yakın bir yerde çöp dökülüyor.

Çöp döküm alanları var. Şimdi hala öyle mi bilmiyorum. Sayın Zeki Bey'e de sormak lazım. Hala öyle mi?

Zeki Bey: Aynen öyle.

Prof. Dr. Mehmet TUNÇER: Çok güzel bravo. Ulus Çayı yine benzer şekilde kirlilik taşıyan ve çeşitli daha küçük Kozcağız, Gökırmak Çayları var. Ve dereler, ne yazık ki önemsenmeyen bu dereler gelecekte hayati kaynaklar olarak karşımızda , korumak zorunda olacağımız küçük su kaynaklarıdır akarsulardır. Ben Ürdün'de bir ekoturizm master planı yaptım.Amman'ın kuzeyinde ve Ürdün'ün %95'i çöl, Dünya Bankası projesi, %5'i makilik ve %2'si de çam ormanı. Orda küçücük bir dereyi korumak için büyük tartışmalar ve büyük projeler geliştirildiğini söyleyim. Yani biz su kaynaklarımıza şimdiden çok dikkatli davranmamız gerekmektedir. Evet, selleri, önlemek, taşkınları önlemek için, çeşitli barajlar yapılıyor. Bakın Arıt Barajı. Yapılıyor ve planlanıyor. Sulama taşkın koruma, kozcağız sulama taşkın koruma içme suyu, kirazlı köprü hes sulama enerji taşkın koruma,Kışla sel kapanı, sulama taşkın koruma, ve burda şuna dikkatinizi çekmek istiyorum. Sulama taşkın koruma dediğimiz zaman içme suyu olmazsa bu baraj yatırma çevresinde kuşaklama önlemleri çok fazla alınmıyor. Sadece Kirazlıköprü'de bir kuşaklama önlemi alındı. Yani koruma önlemi, biz devlet su işleriyle toplantılar yaptığımız zaman ben bütün barajların çevresine ilerde içme suyu olarak kullanılabilecekmiş gibi önlem alınması gerektiğini vurguladım ne yazık ki olmadı. Evet sizi çok detaylarla boğmak istemiyorum. Kozcağız barajı karakteristikleri ve esas yapılmak istenen konu tabi barajların yerleri ve konumlarında ÇED yapılması gerekiyor biliyorsunuz. Tabi bu baraj yer seçiminde nereye yaparsanız yapın maalesef doğayı tahrip etme riski var ve nitekim Kirazlıköprü barajı yapılırken oradaki tahribatın boyutlarını gördüm. Çok büyük barajlar yerine birkaç küçük belki baraj yapılması daha doğrudur. Tüm bu

önlemler tabi Bartın Irmağı'nı denetim altına almak amacıyla. Ve akarsu kaynakları bartın projesi. Bunları okumayacağım bunlar çeşitli haberler hepimizin yaşadığı. tabi dikkatinizi çekerim kirlilik taşıyor işte bu çöplerin kıyılarına atılması akarsu üstlerine atılması nedeniyle denize ulaşan kirlilikler. Karabük, tabi filyosun Karabük'ten büyük kirlilik aldığını özellikle KARDEMİR'den kaynaklanan kirliliklerin filyos çayı boyunca denize kadar ulaştığını biliyoruz. Bunların raporları da var. Arat çayı, Soğanlı çayı, Filyos nehri, ve çeşitli dereler birleşerek 445 hektarlık bir alanda yayılıyorlar. Filyos ırmağı tabi en çok kirlenen kirlenilen ırmaklardan biridir. Planında zaten en önemli stratejik noktalarından birisi filyos çayı vadisi içinde bölgesel çalışma alanı planlanmıştır. Bugünlerde tartışmaları sürdürülen termik santralinde yani Amasra'da değil filyos vadisinde yapılması plan kararıdır. Bu plan kararına rağmen Amasra Tarlaağzında termik santral yapılmasına ısrarı bence ne plana uymaktadır ne de ordaki doğal çevrenin güzelliğini koruma düşüncelerine ve turizme uymamaktadır. Bunu da burda kayıtlara geçirmek istedim. Filyos ırmağı vadisi zaten yaklaşık 20 yıldır devletin çeşitli kurumları tarafından planlanmış ve bu bölgede serbest bölge organize sanayi bölgeleri ve Türkiye'nin en büyük limanının yer alacağı bir bölgesel çalışma alanı planlanmıştır. Biz bu devletin çeşitli kamu kurumlarının çeşitli verilerini alıp bu plan kararını zaten ona bağlı olarak verdik. Tabi şimdi sudan farklı konulara zaman zaman atıyorum ama bu tabi bağlantılı olduğu için çok değişik yerlerde göletler yapılıyor. Bugünlerde Bolu'da da 30 civarında gölet yapılması söz konusu ekolojik açıdan orman içine gölet yapılması termik santral yapılması kadar zararlı olduğunu biyolog arkadaşlar söylüyorlar. Bunların da yer seçimi çok önemli. Bunu da vurgulamak gerekir. Evet şimdi çevre düzeni planlarının temel sorunsalı ülkemizde aslında demin de söylediğim gibi havza bazında değil birkaç il bazında yada tek il bazında yapılması. Bu da kamu yönetimleri arasında çatışma ve etki karmaşasına neden oluyor. Yani bir

akarsunun kaynağı başka bir ilde iken o ili ayrı planlıyorsunuz denize karıştığı yeri ayrı bir planlama grubu planlıyor. Bunların bir araya getirip ortak kararlar verilmesi gerekiyor. Klasik plan tekniği ve yaklaşımları yapısal ve stratejik planlama yaklaşımına tercih edilmesi de başlıca sorunlardan bir tanesi. Yani stratejik planlama dediğimiz, planların dinamik olması, esnek olması ve zaman içinde alt ölçekli planlara yol göstermesi. Yani 1/100000 ölçekli çevre düzeni planı bir anayasa gibi bir plandır. 1/25000 ölçekte yapılacak alt ölçekte yapılacak nazım planlara yol göstermesi gerekir. 100000de leke olarak bunu belirleyip koyarsanız alt ölçekte değiştirilmesi gereken konuların gündeme geldiğinde değiştirmek zor olabilir ve bu hakikaten sıkıntı yaratabilir. Zonguldak-Bartın-Karabük çevre düzeni planında havza temelli entegre doğal kaynak yönetimi modeli ele alınmıştır. Havza bazında planlamanın amacı şudur: burda ben özetle yazmıştım onu da söylemek istiyorum. Özellikle tatlı su kaynaklarının kısıtlı oluşu ve akarsu gereksinimi nedeniyle bu kaynakların en akılcı ve ekonomik biçimde kullanılması sudan yararlanmayı sağlayıcı su kalite kriterlerine dayandırılarak su kaynaklarında etkin bir şekilde yararlanılabilmesi için bu kaynakların kullanım alanlarının önceden hazırlanmış bir havza planına uygun olarak bilinmesi gereklidir. Kıyıların ormanların ve tarım topraklarının ve bu varlıkları oluşturan biyolojik çeşitliliğin havza bazında alınacak planlama kararları ile daha sağlıklı kullanılabileceği şeklinde özetlenebilir. 3 havzamız var. Deminde söylediğim gibi devlet su işlerinin belirlediği havzalar. Plan kararı şunu getirmiştir, aslında ereğli Filyos ve Bartın da havza yönetim merkezleri oluşturulacaktır. Şimdiki örgütlenme çevre ve orman bakanlığının il bazında örgütlenmesidir. Halbuki havza bazında örgütlenme o havzanın kaynağından denize karıştığı noktaya kadar tümünü denetim altına almayı ve zaman içindeki gelişmeleri kontrol etmeyi getirecektir. Akarsuyun bir ucunun başka bir il çevre il müdürü, öbür tarafını başka bir il kontrol ettiği takdirde koordinasyon

eksikliğinden bilgisizliğe kadar birçok konu söz konusu olabilir. Bizim önerimiz çevre ve orman bakanlığı öncülüğünde merkezi yönetim teşkilatları ve yerel yönetim birimleri tarafından bir havza yönetim merkezi oluşturulmasıdır ve zaten bütün plan coğrafi bilgi sistemine girdiği için ortak bir monitoring sistemi ve izleme performans sistemi kurulabilir. Bu birimler çevre düzeni planlarının sürekli güncel tutulması kaynak yaratılması plan ve proje üretilmesi, karar uygulama süreçlerinin yönlendirilmesi görevlerini üstlenecektir. Yani Arıt çayına, arıt yerleşiminin ordaki çöp dökülmesini hemen durdurmak gerekir. Eğer 3 senedir 4 senedir hala sürüyorsa çok ayıp bir durum açıkcası. Bir takım birlikler kurulacaktı. Onların tabi bu planda bu kısa zamanda bunları anlatmak zor ama o birliklerin de bir an evvel oluşturulması gerekir. Evet plan kararları 3 akarsuya dayalı olarak alınmıştır. Ve diğer yapılan çevre düzeni planlarında bunun eksik kaldığını da söyledik zaten çevre bakanlığına. Gelecekte hazırlanacak çevre düzeni planında yukarıda anlatılan yöntemle ele alınması gerekir. Yasal düzenlemelerde de çevre yasası, il özel idare yasası ve hatta bayındırlık iskan bakanlığı ile çevre bakanlığı arasındaki mücadelenin de artık bir şekilde son bulması lazım çünkü 10 senedir bu yazışmalar ve çizimlerden benim bildiğim 1999'dan bu yana bir çok plan askıda kaldı ve birçok uygulama da yapılamadı. Bunu da çözmek gerekir. Planımızda seçenekler üretilmiştir yeşil mavi senaryo, stratejik yapısal çevre düzeni planı, bu tabi tercih edilen plan seçeneğidir. Turuncu senaryo biraz daha çevre değerlerinin tahrip olduğu ve çevreden tavizler verildiği bir seçenektir. Bunun da bir seçenek olmadığını da söylemek gerekir. Plan maalesef çok net bir seçenek elde edemedim çevre düzeni planı zaten sanırım ufak eklentilerle yine geliştirildi. Ama şunlardan bahsetmek istiyorum. Çeşitli stratejik projeler var. Sayın başkan kaç dakikamız var acaba?

Prof. Dr. Sümer GÜLEZ: Son 5 dakikanız efendim.

Prof. Dr. Mehmet TUNÇER: Son 5 dakikada 20 tane stratejik proje var. En önemlisi Filyos vadisi projesidir. Burda taşkın sel heyelan önlemlerinin alınması Filyos limanının inşaatı, serbest bölge geliştirilmesi, organize sanayi bölgesinin geliştirilmesi, Saltukova havalimanı ve demiryolu bağlantıları da planlanmıştır. Yani burası da bölgesel bir çalışma alanı olacaktır 3 il için. Dolayısıyla termik santral gibi organize sanayi gibi ağır sanayi yatırımlarının da bu bölgede gerçekleşmesi gerekmekte. Taş kömürü üretme ve maden işletme projeleri çok önemli stratejik projelerdir. Bunların detayları var ilgilenenler internette ÇED ve planlama genel müdürlüğünün web sitesinde bulabilirler. Saltukova havalimanı: enerji üretimi daha çok hidroelektrik ve rüzgar ağırlıklı olarak öngörülmüştür planda. Çeşitli barajlar var ve bartın yöresi de rüzgar açısından da türkiyedeki yaklaşık 30 önemli bölgeden biridir. Yani rüzgar satralleri tribünleri koyarak, yani çok düşük oluyor, bunların ürettiği enerji ancak tabi sürdürülebilirliği önemli ve çevreyi kirletmemesi çok önemli. Çeşitli plan hükümlerini ben buraya aldım ama bunları hızlı geçmem lazım. Havza koruma planlarının yapılması söz konusu plan hükmü olarak havza yönetim planı bunun bir alt başlığı yani havzada hangi kamu birimleri yerel ve merkezi hangi yönetimlerin ne iş yapacağı hangi aşamada yapacağı bu bir stratejik yapısal plan olması gerekir. Su kaynakları işte çeşitli zaten yasal çerçeve var. Şunu da vurgulamak istiyorum bu bölgede sürmekte olan çalışmalar termik santral ne yazık ki buranın tarihsel ve kültürel değerlerinin korunmasında baltalayıcı bir yol olmuştur ve olmaktadır. Çünkü termik santral yapılacak diye bu bölgeye insanlar şimdiden gelmemeye başladılar. Böyle bir şey olamaz yani planın kararı tarihsel ve kültürel değerlerin korunması ve bu bölgelerin doğal yani ekoturizm ve kültürel turizme açılması ve bartından itibaren doğuya doğpru zaten biliyorsunuz safranbolu amasra koridorları planlanmıştır. Doğal değerlerin korunması ayrıca stratejik projeler olarak. Bunların her birinin altında ne

yapılacağına ilişkin bilgi ve belgeler var. Bitiriyorum sayın başkan. İçme ve kullanma suyu koruma kuşaklarının saptanması önemli ben bütün maddeleri almadım önemli maddeleri aldım. Doğal turizmin projeleri çok önemli doğa koridorları var planda arıtma tesisi projeleri çok önemli tabi çevre kirliliklerinin önlenmeleri açısından. Suya doğru bakmak istiyorsak önce suyu kirletmememiz gerekiyor. Özellikle sanayiden kaynaklanan kirliliklerin önlenmesi gerekiyor. Ve organize sanayi arıtma tesislerinin yapılması bitirilmesi gerekiyor. Çöplerin doğru düzgün depolanması gerekiyor. Yani bu tür şeyleri çevre mühendisleri zaten hep söylüyorlar da yöneticiler ne kadar dinliyor tam bilmiyorum doğrusu. Planlama bölgesinde yer alan tüm kentsel kullanım alanlarının su havzalarının su kaynaklarının ormanlık alanları tarımsal alanları kıyıları enerji kaynak alanlarının kültür ve tabiat varlıklarını koruyacak şekilde geliştirilmesi esastır. Allah'tan diyorum zonguldak-bartın-karabük göç veren bir bölge çok büyük baskılar yok ancak dışsal etkiler ve baskılar gelirse buraya kirlilikler artabilir onu da belirtmek lazım bunları geçiyorum isteyen bakabilir. DSİ tarafından hazırlanan ve hazırlanmakta olan önceliklerin belirlenmesi çok önemlidir. Su kaynaklarına yönelik olarak havza kaynaklarını koruma planı havza yönetim planı tekrar oldu ama önemli bir vurgulama. Havzada su kaynaklarının korunmasına ve su kirliliğinin önlenmesine yönelik yapılacak çalışmalar il çevre ve orman müdürlüğü tarafından yapılır. Hepinize ilginizden dolayı çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Sümer Gülez : Sayın Tuncer 'e teşekkür ediyoruz. Şimdi 3. Panelistimiz Sayın Redife Kolçak kendisi peyzaj mimarları odası genel sekreteridir. Kendisi küresel su politikalarının ülkemizdeki yansımaları konulu bir bildiri sunacaktır. Buyurun sayın Kolçak

Redife Kolçak - TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Genel Sekreteri

"Küresel Su Politikalarının Ülkemizdeki Yansımaları"

Çok teşekkür ederim sayın oturma başkanım. Öncelikle burada gerçekten bulunmaktan oda yönetim kurulumun saygı ve selamlarını getirdim. Ben panelle ilişkin konuşmaya başlamadan önce eğer izin verirseniz iki dakika bir oda örgütünün içerisinde geliyor olmanın bir mesleki örgütlenmenin ışığında bugün bir muhteşem bir an yaşadığınızı ifade etmek istiyorum ve gerçekten çok heyecanlıyım oda yönetim kurulu adına. Çok sevgili Bartın il temsilciliğimiz çok az üye sayısı ile muhteşem bir proje muhteşem bir doğru noktadan bakmak. 2006 yılları itibaren peyzaj mimarları ezberini bozduran bir meslek odasının örgütlülük biriminin çok güzel bir projesi ile karşı karşıyayız. Burada bulunmaktan çok onur duyuyorum öncelikle onu paylaşmak istiyorum sizinle. Çok önemli bir açılış konuşması ve çok hoş bir sözcüğümüz vardı onu sizden istedim cesaret tek bir sesle başlar. Cesaret tek bir sesle başlamış gerçekten. 2006 yılı peyzaj mimarlarının bir ezberi bozdurttu. Bahçe ölçeğinden 2006 yılı itibari ile 36 yıldır bahçe ölçeğine sıkıştırılmış bir mesleğin bugün çok onurlu planlama alanında tasarım onarım ve yönetim anlamında çığlıkları çıkıyor. Ben bu anlamda çok onur duyuyorum. Cesaret tek bir sesle çıkar 1968 de peyzaj mim. İlk bu ülkeye peyzaj mimarlığı yetiştirme başlıyor. Ve Sadri Aran'ın bir vasiyetiyle karşı karşıyız aslında. Sadri aran 1973 te ilk mezunlarını bu ülkeye verirken bize şu vasiyeti bırakıyor. Diyor ki bu ülkenin fiziki planlarında çalışmak üzere şehir planlama bölge planlama ve ülkenin fiziki planlamasında çalışmak üzere pırıl pırıl 13 genç yetiştirdim. Bugün bu vasiyet yerine gelmiş gibi gözüküyor bugün hem pmogenci ile hem barın il temsilciliğinin peyzaj mimarlı odasının şiyarına bir ses daha katmıştır. Gerçekten çok onurlu bir gün benim için. Buarada çok değerli sayın rektör yardımcım sizin göreve geldiğiniz ilk günlerde peyzaj

mimarları odası yönetim kurulu olarak ziyaretine gelmiştik. Sayın rektörümün bir cümlesi vardı 1.5 2 yıl oluyor o cümleyi hiç unutmadık çünkü göreve geldiği ilk gün açılış konuşmasını şöyle bir cümleden söz ettiğini söylemişti. Ben bartın ünisinde bilimi çoğaltmak değil son 20 yıllardır belki de ülkemizde çok talihsiz bir durumla karşı karşıyız bilim çoğaltılıyor. Bartın üniversitesi rektörümüz bize açılış konuşmasında bütün akademisyenlerine biz burda görevde bilimi üretmek üzere varız şiyarını söylemişti. Bugün bartın üniversitesi rektörlüğünün peyzaj mimarlığı odası bartın il temsilciliği ile gerçekleştirmiş olduğu bu toplantı da bütün yüreğimle söylüyorum ki bilim üretiliyor bu üniversitede önünüzde saygıyla eğiliyoruz. Çok teşekkür ediyoruz. Ben konuma gireceğim sayın oturum başkanım.TMMOB peyzaj mimarları odası ve su konusu gerçekten bu açılımlar dediğimiz peyzaj mimarlığı mesleğinin ezberi bozdurduğumuz 2006 yılından beri tüm mühendislik camiası TMMOB içerisindeki tüm mühendislik ve mimarlık bölümleri de gördüler ki bahçe ölçeği değil bu ülkenin tam da tüm kaynakları tüm varlıklar(çok özür diliyorum kaynak kelimesi literatürde çok daha farklı terminolojide kullanılıyor.)üzerinde planlamayı yapan bu bütün eşitleri insan kullanımına girdiği andan itibaren fiziki planlama aktaran bir meslek disiplini oldu ve yaşamın en önemli bileşeni su üzerine peyzaj mimarları da çok önemli sözleri olduğunu sizlerle paylaşmak üzere. Son küreleşme rüzgarı altında ülkemizde küresel su politikalarının ülkemize yansımaları ile ilgili peyzaj mimarları ne düşünüyor onları paylaşmak istiyorum.

Küresel su politikaları nedir ne zaman ve nasıl hayatımıza girmiştir...bu konuları birlikte konuşmadan önce küresel/küreselleşme nedir? Bu kavramı açmak istiyorum.

Küreselleşme kavramı, içinde hem bir gerçekliği hem de ortaya atanların(burjuva ideologların) ona yüklediği anlam itibari ile bir ideolojiyi(Siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir devletin, bir

hükümetin, bir partinin, bir sınıfın ya da toplumsal bir kesimin davranışlarına yön veren politik, hukuksal, bilimsel, felsefi, dinsel, moral, estetik düşünceler bütününe ideoloji denir.) barındırır ve sermayenin dünyayı bütünleştirme ve ulusal sınırları aşma eğiliminin bir ifadesi olarak ortaya çıkar.

1997 yılında Mercedes-Benz şirketinin yönetim kurulu üyesi Lauk'un, İstanbul'da düzenlenen "Küreselleşmenin Nimetleri" adlı panelde konuşma yapıyor ve demokrasiyle/küreselleşme arasındaki ilişkiyi ve panelin ana teması olan "küreselleşmenin nimetleri"nin neye ve kime fayda sağladığını anlatıyor. Diyor ki;

"Aslında çok daha hızlı küreselleşebildik, fakat iki önemli engelle karşılaştık bu süreçte: **demokrasi** ve trilyonlarca dolar değerindeki emeklilik fonlarının kamu, yani ulus devletlerin kontrolünde olması. Doğrudan yatırımların veya bir başka deyişle sanayinin küreselleşmesi için gerekli adımları zaten yıllardan beri kat ediyoruz. Ama artık bizim için asıl önemli olan finansal sermayemizi küreselleştirebilmek... Fakat bunun için borsalara sürekli para girişi yapılması gerekiyor ve bu para da emeklilik fonlarında yatıyor... Diğer yandan, doğrudan yatırımlarımızın küreselleşmesinde de ciddi bir direnç ile karşılaştık: **Demokratik devlet yapıları. Bakın Asya sermayesi nasıl para kazanıyor. Çocuk işçi, kadın emeği, sendika, insan hakları gibi sorunlarla uğraşmıyor Asya sermayesi ve bu yüzden de kâr marjları son derece yüksek. Çünkü bu bölgede ve Güney Amerika'da dikta yönetimleri iş başında. Fakat biz Avrupa'da ne yapıyoruz? Yok, işçi hakları, yok sendikal haklar, yok insan hakları, yok sosyal güvenlik katkı payları sonuçta da kârımız kuşa dönüyor. Demokrasiden vazgeçmek zorundayız."**

Bunları duyduğunuza inanamadığınızı dűşünüyorum ama gerçek..ište küreselleşme kavramı açıklarken "**içinde hem bir gerçekliği**" tanımı yapmıştık ...ište bunların hepsi gerçeklik...

Belki de öncelikle anlamakta ve bir yerlere oturtmakta güçlük yaşadığımız yeni terimlerden bir kaçını daha irdeleyerek başlamamızda fayda var.

Yönetişim (Governance): Son bir kaç yıldır sıkça duyduğumuz bu kelime, yönetme ve yönetilme fiillerini aynı anda barındıran bir kavram. Bu kelime genellikle başına "küresel"(Global) sözcüğü eklenerek kullanılıyor. Verilmek istenen mesaj, "Hükümet bile olsanız yönetme ergi size ait değildir". Yönetişim terimi günümüzde şirket yönetimlerinde de sıkça kullanılıyor ve profesyonel yönetici kadrolara da aslında yönetmeyip, yönetildikleri sıkça hatırlatılıyor.

Yeni Dünya Düzeni terminolojisinde çokça kullanılan bir diğer tanımlama da;

Karşılıklı Bağımlılık (Inter dependence): Bu kavramla yönetim kavramı arasında son derece sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Küresel bazda ekonomik entegrasyonun yaşıyor olması dolayısıyla devletlerin ekonomik açıdan birbirlerine karşılıklı olarak bağımlı hale geldikleri, bu yüzden zaman zaman kendilerini kısıtlayıcı ama bütün tarafların yararına kararlar almalarının doğal olduğu, bu yaşananların egemenlik hakkında vaz geçmek şeklinde anlaşılmaması gerektiğine ilişkin söylemler (Dünya Ticaret Örgütü Başkanı Mike Moore'dan) son dönemde dünyada en fazla duyulan ve tartışılan konular haline geldi. Gerçekten de bu iki kavramla, ulus, egemenlik, bağımsızlık, ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı v.b 20. yüzyıla damgasını vurmuş temel kavramlar arasındaki ilişki küreselleşme sürecinde çok daha önemli hale geliyor.

Tüm bu kavramları neden niçin diye algılamaya çalıştığımız sıralarda da Dünya Bankası ile İMF devreye girerek, araştırmalar yaptığı ve yaptıkları araştırmaların sonucuna göre de; suyun ticari bir mal olarak piyasalaştırılması ile oluşacak pazarın petrol pazarından çok daha büyük olacağı sonucuna vardığını, sermayeye kar alanları açmak için oluşturulan IMF'nin ise, yaptığı borç anlaşmalarına baktığımızda da **"su özelleştirmeleri yapmak ve / veya suyun tam maliyetle dönüşümünü sağlamak için gerekli önlemleri uygulamaya koymak"** şartını koşmasının artık bir tesadüf olmadığını görüyoruz. Bu şart göz önüne alındığında; ülkemizde de kontrollü sayaçların takılmaya başlanmış olmasının tesadüf olmadığını anlıyoruz.

Peyzaj mimarlarına göre **Su, temel bir insanlık hakkıdır**
"Su, doğaya ait ve temiz suya erişim temel bir insanlık hakkıdır"

"Su konusunda söz sahibi ne çokuluslu şirketler, ne de onların uydusu konumundaki seçilmişlerdir. Su konusunda tek söz sahibi, onu yaşamak için kullananlardır.

Değişen-dönüşen ve kimilerine göre değişen dünyada önce kavramlar oluşturuluyor ve hızla içleri doldurulmaya başlanıyor.

Uluslar arası kapitalist sistem 1970'lerin başında içine düştüğü **birikim krizini** küreselleşme ideolojisi ve bu ideolojiyi yaşama geçirecek olan yeni liberal politikalarla aşmaya çalışıyor. **Bu politikaların özü ise metalaştırma ve piyasalaştırma ilişkisini hem yatay hem dikey olarak genişletmek olarak şekilleniyor.**

Kapitalizm bir yandan daha önce giremediği coğrafyalara yayılırken diğer yandan piyasalaştıramadığı mal ve hizmetleri kapsama çabasına giriyor. Bazı ülkelerde daha önce piyasalaşmamış olan su, elektrik, gaz gibi – doğal tekel özelliği taşıdıkları için kar oranlarının yüksek olması beklenen- mal ve hizmetler sermaye için ele geçirilecek ilk hedefler

arasına girmiştir. Metalaştırılan her türlü ilişki, süreç, nesne hızla piyasanın konusu haline gelmektedir.

Yeni liberal ekonomi ve siyaseti birbirinden keskin çizgilerle ayırarak toplumsal yaşamın ve üretimin olabildiğince büyük bir bölümüne ekonominin egemen olmasına yol açmıştır. Bu doğrultuda dünyadaki her türlü yaşam formunun varlık nedeni olan **"su"** da, 1992 yılında **Dublin'de düzenlenen Su ve Çevre Konferansı'ndan bu yana, küresel piyasa aktörleri tarafından ekonomik bir mal olarak tanımlanmakta ve üretiminden dağıtımına suyla ilgili bütün sürecin piyasa mantığıyla yönetilmesi savunulmaktadır. Böylelikle su yönetimi siyasetin dışına itilmekte ve kamunun "etkin olmayan", "istifaya yol açan" verimsiz yönetimin sona ereceği iddia edilmektedir.**

Bu çerçevede son yıllarda dünyada su yönetimi konusunda önemli değişimler yaşanmaktadır. Pek çok ülkede su hizmeti ya özelleştirilmiştir ya da özelleştirilme sürecine çekilmektedir.

Bolivya, Hindistan, Meksika, Filipinler gibi ülkelerde alt sınıflar için ölümcül sonuçlar ortaya çıkmış, yoksul insanlar, yaşadıkları bölgelerden çıkan su kaynaklarını ellerinden yitirmekte, kullanma suyu bir yana sağlıklı içme suyuna dahi erişememektedir.

Başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslararası kuruluşların öncülük ettiği küresel aktörler "su piyasası"ni düzenlemek üzere harekete geçmiştir.

Suyu kamu hizmetinin konusu haline getiren, dünya yüzeyindeki dağılımının eşitsizliğidir. Ancak onu piyasa konusu yapan, kapitalizmin doğayı sömürsü sonucu, sağlıklı, güvenilir suyu doğal olarak elde etme olanağının ortadan kalkmasıdır. Ekolojik döngünün, tarım, sanayi ve turizm gibi ekonomik faaliyetler sonucu kırılması, doğanın kendini yenileme yeteneğine ket vurmuştur. Sağlıklı, güvenilir su, kıt bir mala dönüşmüştür. Küresel su krizinin, insanlığı tehdit eder boyutlara

ulaştığından söz edilmektedir. Kapitalizmin küreselleştiği dünyada, suyun büyük yatırımlar gerektiren arıtma tesislerinden geçmeden tüketilmesi artık tehlikelidir. Büyük yatırımların karşılığı olan "kar", bu karı elde etmek için "rekabet" su dünyasına bu şekilde girebilmiştir.

1990'lı yıllar, küresel su şirketlerinin dünyanın pek çok bölgesinde daha önce bir kamu hizmeti olarak kabul edilmiş olan suda özelleştirme için harekete geçtiği dönemde, Afrika, Asya ve Latin Amerika'da pek çok hükümet bir yandan yeni liberal politikaların diğer yandan da küresel kurumların baskısı altında su hizmetlerini piyasaya açmıştır. Fransa gibi su hizmetini çok daha önceden piyasaya açmış olan bazı gelişmiş kapitalist ülkelerde yüksek karlar elde eden ve giderek çok uluslu bir yapıya evrilen su şirketleri bu süreçte az gelişmiş ülkelere yönelmiştir. Ancak bu arada açıklamakta çok ciddi yarar olduğunu düşündüğümüz bir durum vardır ki, **su hizmetini çok önceden piyasaya açmış olan Fransa'da Paris Belediyesi'nin 2010 yılından itibaren "kent halkına daha iyi kalitede, daha iyi fiyatta ve istikrarlı bir şekilde sunmak istedikleri" için suyu tekrar kamuya döndüreceğini açıklaması** çok dikkat çekilecek bir nokta olmalıdır.

Dünya Bankası, Uluslar arası Para Fonu (IMF), Birleşmiş Milletler ve Dünya Ticaret Örgütü gibi küresel politika belirleyici bu süreci desteklemiştir. 1995 yılında imzalanan Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) ile su küresel çapta ticaret konusu kabul edilmiştir.

8.Dünya Su Kongresi'1994 yılında toplanıyor ve Dünya Su Konseyi'nin kuruluş kararı alınıyor. Ve artık karşımızda suyun ticarileşmesinin pratiğini hazırlayacak olan en önemli aktörü var.

Küresel ölçekte su politikalarının belirlenmesi ve suyu piyasalaştırmanın yol haritasını belirlemek üzere organize olan her iki örgüt bu amaçla;

- 1997 yılında Fas'ta toplanan Konsey, Dünya Su Forumu'nu organize etmiş ve bu güne kadar da ,
- 2000-Hollanda

- 2003-Japonya
- 2006-Meksika
- 2009- İstanbul'da olmak üzere 5. kez toplanmıştır.

TÜRKİYE İLE İLİŞKİLER

Dünya Su Konseyi'nin Türkiye'den de 40'a yakın üyesi vardır. Bu üyeler arasında Devlet Su İşleri Müdürlüğü, İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi(İSKİ), Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) gibi kamu örgütleri, Su Vakfı gibi vakıflar ve su alanında faaliyet gösteren inşaat şirketleri olmak üzere.

Ulusal ve yerel su yönetimi ile ilgili kamu kurumlarını, küresel yönetim aktörleriyle bir araya getiren böyle oluşumlar, kamu kurumlarının niteliğini, politikasını, işlevlerini derinden etkileyen dönüşümlere neden olmaktadır. 5.Dünya Su Forumu'nun hazırlık çalışmalarını da yürüten DSİ, bu dönüşümün çarpıcı bir biçimde yaşandığı kamu kurumu olarak karşımıza çıkıyor ve bizler de biliyoruz ki, su politikalarının belirlenmesi ve suyu piyasalaştırmanın yol haritasını belirlemek üzere organize olan her iki örgütün amaçları bellidir ve bu anlamda da 2009 toplantısını Türkiye'de yapılmış olması tesadüf değildir.

Ulusal ve uluslararası sermayenin uzunca bir süredir Türkiye'de suyu ticarileştirme ve piyasalaştırma amacıyla olduğu bilinen bir gerçektir.

Küresel su politikaları ile ilgili şekillenen yol haritasında sonra ülkemiz su politikalarına gelmek istiyorum..

DSİ ...Ülkemiz su politikalarının belirlenmesinde en önemli kurum, ancak Devlet Su İşleri bir kamu kurumu olmasına karşın bir süredir Türkiye'de ve bazı bölge ülkelerinde suyun piyasaya açılması doğrultusunda çalışmalar yürütmektedir. (Burada önemli bir girdi olan DSİ ile ilgili bir bilginizi tazelemek isterim ki; 30 Ağustos 2007 tarihinde merkezi otorite, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na bağlı bulunan Devlet Su İşleri

Genel Müdürlüğü'nün Çevre ve Orman Bakanlığı'na bağlanmasına dair bir kararnameyi Cumhurbaşkanı'na göndermiş olup, aynı gün onaylanmış bir olması bile olağanüstü bir durum olan ve ülkemiz sularından sorumlu olan ancak, birçok yaşam alanı, korunan alanın da felaketinin müsebbibi olan ve olmaya devam eden DSİ, yaşam alanlarımızı korumak ve onların üzerine dışardan gelecek etkiler olan çevresel sorunları elemine etmekle birinci derecede sorumlu Çevre ve Orman Bakanlığı'na bağlanıyordu. DSİ'nin Çevre ve Orman Bakanlığı'na transferi ile yönetim hukukunun en temel ilkelerinden biri çiğnendi: İşi yapanla onu kontrol eden bir oldu.

Bu ne yaman bir çelişkidir....Peyzaj mimarlarına göre bu durum devletin çatısının yıkılma tehdidinin önemli işaretlerinden biri idi...DSİ 'nin pazarladığı akarsuların üzerine yapılan veya yapılması planlanan, ekonomik değeri marjinal barajlarla ilgili olarak gidilecek yer yok.

DSİ ile birlikte; İller Bankası Genel Müdürlüğü ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile birlikte ulusal su yönetiminde ve planlamasında söz sahibi, su konusunda yatırımlar yapan, teknik destek ve finansman kaynağı sağlayan bir kamu kuruluşlarıdır. . Ancak son yıllarda su hizmetinin piyasalaştırmasını zorlayan neo-liberal politikalar ile hem DSİ 'nin hem de diğer ulusal su yönetimi örgütlerinin işlevlerini yitirmekte ya da değiştirmekte olduğu görölmektedir. Özellikle DSİ bu süreçte yeni görevler üstlenmiştir. DSK içinde önemli bir yeri olan DSİ, Dünya Su Fonu hazırlık çalışmaları kapsamında, Türkiye'deki su kaynakları konusunda envanter niteliğinde bölge çalışmaları yapılmasını sağladı. Bu toplantıların sonuçları, Dünya Su Fonu'nda küresel su pazarına aktarılacak çok geniş bir bilgi birikimi oluşturdu. Dünya Su Fonu deneyini, DSİ' yi su kaynaklarının pazarlamasını yapan, su için yatırım gereksinimi olan bölgeleri saptayan ve küresel sermaye ve yerel şirketler arasında aracılık eden bir kuruma dönüştürdü.

Kamuda ciddi bir dönüşüm başlarken, yerli sermayeden TÜSİAD'dan 2008 yılının Eylül ayında "Küresel Su Krizine Çözüm Arayışları: Şebeke Suyu Hizmetlerine Özel Sektör Katılımı: Dünya Örnekleri Işığında Türkiye İçin Öneriler" adını taşıyan rapor yayınlandı.

Büyük ölçüde bu konudaki uluslararası metinlerin çevirisine dayanan bu Rapor'da Türkiye'nin su yönetimi konusundaki özgün sorularının araştırılmadığı, özellikle su hizmetlerinin özelleştirilmesi için bir kılavuz olarak düşünülebilir.

"Rapor'da;

- *Doğal tekel ya da siyasi tekel niteliğini taşıyan bir hizmet olan suyun özelleştirilmesi için, tıpkı telekomünikasyon ya da enerji piyasası özelleştirmelerine benzer bir yok haritası çizilmektedir. Bu süreçte su hizmetinin, özelleştirilecek parçalara ayrılması, doğal tekel niteliğinin kırılması için ilk adım olarak ortaya çıkmaktadır. Su hizmeti, suyun çıkarılması, işlenmesi, dağıtımı, atıksuyun toplanması ve işlenmesi gibi belirli aşamalara ayrılabilirse özel şirketlerin bu alanda tekel oluşturmadan (piyasa düzeneğini bozmadan) faaliyet göstereceği ileri sürülmektedir*
- *Suda özelleştirme ya da özel sektör katılımının pek çok örnekte fiyatları arttırdığı kabul edilmektedir ama bunun da serbest piyasa şartlarındaki çaresi bellidir: rekabet. Gerekli rekabet ortamının fiyatlardaki anormal artışları önleyeceği savunulmaktadır. Fakat "doğal tekel" niteliği taşıyan su hizmetlerinin rekabete açılabilmesi için önerilen model ikna edici bir şekilde açıklanamamıştır. Dünyadaki örnekler suda rekabetin pek de mümkün olmadığını göstermektedir. Çok uluslu su tekellerinin su piyasasına egemen olması, rekabetin tekelleşmeye engel olmadığını göstermesi açısından anlamlı bir göstergedir.*

- *Su yönetiminde klasik hizmet sunan bakanlık modelinin ve ona bağlı yatırımcı, hizmet sunan örgütlenme modellerinin terk edilmesi ve bu alanda üst kurullaşmaya gidilmesinin önerilmektedir.Rapor'un en çarpıcı noktalarından biridir. Özerk üst kurul modeli örgütlenme, piyasayı düzenleyici denetleyici bir işlev görecek, su hizmetinin küresel şirketlere açılmasına yardımcı olacaktır..*
- *Yapısal ayrışmanın kuralları, piyasaya girişte ve piyasa içinde rekabetin bozulmaması için her türlü önlemin alınması görevi oluşturulacak üst kurula verilecektir. Tarifeler ve yoksul kesime yapılacak sübvansiyonlar yine bu üst kurul tarafından belirlenecektir.*
- *Su hizmetinin ekonomik mal olduğu önermesinin kabul edilmiş ve bütün savlar bu önerme üzerine inşa edilmiş olmasıdır. su kaynaklarının korunması bir yana, su parası olanın istediği gibi tasarruf ettiği bir metaya dönüşmüştür. Yoksul kesimlerin su hizmetinden dışlanmasına yol açan yüksek su tarifeleri önlenememiştir. Rapor'da su krizi, su kıtlığı, su kalitesi gibi sorunların çözümünde özel sektörün başarısını kanıtlayan verilerin ortaya konulduğu söylenemez. Rapor'un net olarak gösterdiği tek şey, su piyasasının özel sektör açısından karlı bir alan olduğudur. Öyle ki, iyi bir özelleştirme sözleşmesi, sigorta sektöründen taşeronlara birçok yan sektörü de besleyebilmektedir.*
- *Su hizmetinin sunulması için merkezi ve yerel yönetim örgütlerinin ya uluslar arası piyasalarda borçlanarak baraj, arıtma tesisi gibi yatırımlara girişmesi ya da özel sektörü bu alana davet etmesi gerekmektedir*

Sermayenin bir örgütü olması dolayısı ile TÜSİAD 'ın aklına gelmeyen alternatif ise, suyun kamusal bir hizmet olarak, olabildiğince düşük bir bedelle, bir insan hakkı olduğu göz ardı edilmeden sunulmasıdır.

Dikili Belediyesi'nin konutlarda aylık 10 m³'e kadar suyu bedelsiz olarak sunması , Sayıştay görevlisinin Belediye Başkanı hakkında görevi kötüye kullanma iddiasıyla Danıştay'a başvurusuna yol açmıştır. Bu olay siyasi bir çekişme olarak yorumlanabilir ancak, bir belediye başkanının sosyal belediyecilik denemesine girişmesi, GATS gibi küresel çok farklı anlaşmalarla zaten engellenmiş durumdadır. Bedelsiz hizmet sunma, belediyenin kamu hizmeti olarak bedava su sağlaması, küresel çapta rekabeti bozacak bir etkinlik olarak değerlendirilip, herhangi bir şirketin bu konuyu DTÖ 'de dava konusu yapmasına yol açabilmektedir.

TÜSİAD Raporu'nda halkın su politikasına katılımını sağlayan hiçbir mekanizmanın önerilmemiş olması, sermayenin katılımcılığı ve şeffaflığını da ortaya koymaktadır. Yoksul halk için önerilen tek politika, sübvansiyondur. Bunun anlamı, devletin şirketlere, yoksul halka su götürmesi için ek parasal kaynak ayırmasıdır. Su hizmeti, yoksula yardım anlamında sadaka aracı olarak kurgulanmaktadır.

Doymak bilmez bir kar hırsıyla her şeyi metalaştıran, piyasalaştıran sermaye sınıfı söz konusu raporda sıranın suda olduğunu ilan etmiştir. Su için ön görülen yeni düzenlemelerin kimin yararına ve hangi sınıfın çıkarına olduğu bu belgede net bir biçimde ortaya konmuştur. Dünyada pek çok ülkede özelleştirmeye birlikte su fiyatlarında ciddi artışlar görüldüğünü kabul eden rapor, sosyal devletin tümüyle tasfiye edildiği bir süreçte yoksullara bilindik reçeteyi yazmaktadır; sübvansiyon adı altında "sadaka ekonomisi."...(Gaye YILMAZ, Üretimin Bir Faktörü Olarak Su)

Yerli sermaye, suyun metalaştırılması konularında Avrupa direktiflerinin birebir çevirileri ile önce küreselleşmenin sonra

yönetişimin ve ardından karşılıklı bağımlılık ilişkisi konularında ezberlerine çalışırken, merkezi otorite de ödevlerini sıkı çalışmış olduğunu belli eden icraatlerine devam etti ve su ile ilgili hepimizin bildiği gibi özellikle 2007 yılında siyasal bir afet yaratarak akarsularımızın satılacağını açıklamıştı.

GEREKÇE...ÜLKE KALKINMASI... GEREKÇE...ENERJİ YATIRIMLARI...BİR GEREKÇE DAHA ORMAN KÖYLERİNE ALTERNATİF GEÇİM KAYNAKLARI YARATILMASI..

Önce; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'nın küresel ısınma, kuraklık ve su krizini bahane ederek, akarsuların işletme haklarının yap-işlet-devret modeliyle özel sektöre bırakılacağını, sonra; Türkiye'nin enerji açığını kapatabilmek amacıyla akarsularımızın kullanım hakkı, üzerlerinde enerji tesisleri kurmak amacıyla şirketlere devredilmeye başlandığında ise,asıl amacı sularımızın ticarileştirilmesi olan bu davranışı haklı ve anlamlı göstermek amacıyla Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu her fırsatta boşa akan suların değerlendirildiğini "akarsular boşa mı akıyor, akan suyun ne gibi işlevleri bulunmaktadır" demeye devam etti.. HES yatırımları yaparak enerji üretmek değil asıl hedefi para kazanmak olan bazı kişiler yılda 8-10 milyar doların boş yere denizlere aktığından bahsetti.

Doğaya, sonuçta insanlığa verilen ve geri dönüşü-telafisi olmayan, doğada yıkım yaratacak bu zararların herhangi bir parasal karşılığı olup olmayacağı konusundaki tüm toplumsal direnişe ise kulak asmadılar.

Küresel su politikalarının ülkemize yansıması, suyun ticari bir mal olduğu, alınıp satılabilecek bir değer olduğu; derelerin, akarsuların, yer altı ve yer üstü sularının ve göl kaynaklarının hızla yok oluşa doğru sürüklenmesi şeklinde oldu. edilmesi şeklinde oldu.

Türkiye’de Trakya;dan Tortuma, Artvin;den Yuvarlakçay;a kadar 1600 dere ve akarsuyun satıldığını, su kaynaklarının satılmasındaki temel gerekçenin olarak HES (Hidro Elektrik Santrali) kurarak elektrik elde etmek istenmesi şeklindeki ifadelerini de biliyoruz.

Suyu değil, suyu ranta tahvil etmeyi ön planda tutan bir Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, ile ilgili bir anekdotu paylaşmak isterim sizinle; Su ve DSİ Tarihi, DSİ Vakfı kayıtlarına; “Mühendis, bu nehirlere “ALTIN’dan kelepçe vurmak mecburiyetindedir. Bunun adı barajdır, regülatördür, kanaldır, gölettir, taşkından korumadır, sulak alanların değerlendirilmesi ve doğanın korunmasıdır.

-İstanbul’da dünyanın başına bela olan sermayedarlar (yerlisi-yabancı) onu temsil eden uzman-akademisyen, teknisyenler ve bunlar için yolu açan siyasi otoriteler bir araya geliyorlar. Evlerimizde akan suyu, doğada özgür çağlayan nehir ve dereleri pazarlamanın altyapısını hazırlamak için bir araya geliyorlar haberiniz yok mu?” diye soruyor.

- “Abim yaa dereler, nehirler de satılır mı” diye hafif bir kızgınlıkla cevap veriyor.

O zaman örneklerle Türkiye’deki derelere, çaylara takılan “altın kelepçe’den bahsediyor.. Ve elinde tuttuğu pet şişeyi gösteriyor.. O zaman taksici arkadaş:

-“Arkadaşım bunlar tıpkı fare gibiler, bir yeri kemirmeden önce dokuları uyuşturan bir enzim salgılıyorlar ve o zaman kemirmelerini hissetmiyoruz “diyor.

İşte bu noktada cevabımız olan “hayır”ın yeterli olmadığını, eksik kaldığını görüyoruz. Soruya doğru cevap vermek için insanı, doğayı ve bir bütün olarak yaşamı kemirenlerin ne tür enzimler yaydıklarının açığa çıkarılması gerekiyor. Nasıl uyuşturuluyoruz, nasıl sevimsiz oyunun farkında olmuyoruz, daha da kötüsü nasıl bu sürecin parçaları haline getiriliyoruz. Ve bunlar olurken sadece insanların önemli bir kısmının yaşam kaliteleri düşmüyor, daha da kötüsü bu kemirgenlerle mücadele

için masaya oturamayacak, sokaklara çıkamayacak o sevimli diğer canlıların, doğmamış, yeni doğacak çocukların, yaşam hakları ellerinden alınıyor.

Doğanın parçası olan insan, doğa üzerinde egemenlik kuruyor ve dahası doğayı tahrip edecek bir toplumsal sistemin içinden geçiyor. Aslında bu bir geçiş de değil, geçecek yeni bir aşamada belki de olmayacak. Kapitalizmin toplumsal doğası artık bir süreç olmaktan çıkıp hızla tahrip eden ve yok eden bir hal aldı. Ama tam da bu gücünden dolayı yeni ve çeşitli enzimler yayabiliyor, uyuşturulma halimiz çeşit çeşit, öyle bir aşamaya geldik ki göremiyoruz, gösteremiyoruz.

Bunun için çalışmalıyız. Çünkü biliyoruz ki; bu durumda iş haklara ve halka düşüyor. Bu topraklar; gaflet ve delalet içerisindeki politikacılara, bürokratlara ve rantçılarına değil üzerinde yaşayan insanlara aittir.

Ferman padişahın olabilir , ama akarsular bizimdir.

Arş. Gör. Sevgi Görmüş - TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Bartın İl Temsilcisi/

"Bartın Kent Makroformunda Suyun Öyküsü"

Toplum düzenlenmiş ilişkilerden oluşur. Düzenlenmiş bu ilişkiler "toplumsal yapı" olarak ifade edilir. Toplumsal yapı'nın iki temel çelişkisi vardır:

- İnsan-doğa çelişkisi
- İnsan-insan çelişkisi.

Her toplumsal yapı bu iki temel çelişkinin yansıdığı ilişkilerden oluşur. İnsan-doğa ve onun yarattığı insan-insan çelişkinin sonuçları toplumu biçimlendirir.

İnsanın insan ile ilişkisini belirleyen unsur ideoloji ise, insan- doğa ilişkisini belirleyen de teknolojidir.

Peyzaj mimarlığı meslek disiplini bu iki çelişkiyi de yorumlayan tümevarım ya da tümdengelim planlama yaklaşımları ile tüm ölçeklerde sonuca aktarabilme ilmine sahiptir.

Bugün bu sunumda insan-doğa çelişkisini konu edeceğimiz kent, Bartın kentidir.

Çelişkilerin odağı ise Bartın Nehri'dir.

Sunum içeriğı:

- Bartın'da su
 - Kültürel dokuda su
 - Kent makroformunda (Kentin coğrafi yayılımında) su

Bartın ve Bartenos şehrinin Türkler ve Rumların yerleşik olduğunu belirtmiştir. Bartın adını taşıyan büyük bir ırmağın ağızı derin bir liman olup, gemiler içinde 10 mil kadar ilerleyebilirler. Nehrin ağızında bir kaya vardır. Ksenefon'un 10 bin askeri, çiçekli ovanın içinden akan bu nehri geçmekten korkmuşlardır. Adı geçen nehir dirseğini suyun çıktığı bir

kayaya dayanmış vaziyette yatmış ve sağ elinde bir kamış tutmuş bir çocuk ile betimlenmiştir.

- Partenious: sular ilahesi kız
- Bartın: güzel ve muhteşem bir şekilde akan su- anlamına gelmektedir.

"Esasen bartın'ın : **bartın deresi-altın deresinden** başka nesi var ki" diye sormuş İhsan Atukeren..

Yazar Çetin Asma'nın **Bartın su tarihçesi ve Çeşmeleri**

adlı kitabında "**Kırtepe'den kız alan sevaba girer**" deyimini şu şekilde açıklamıştır:

"bu söz Kırtepe'de yaşanan su sorunu yaşanması ve genç kızların su taşımada yaşadığı zorluklardan dolayı söylenmiştir".

Aynı kitapta Bartın'da kuyuların önemli olduğunu vurgulayan Asma, Bartın'daki tüm ahşap evlerin bahçelerinde kuyu bulunduğunu günümüze ulaşan kuyuların sıklıkla yaşadığımız su sorununa alternatif olduğunu belirtmişlerdir.

Günümüzde su insan-doğa ilişkilerinin en önemli çelişkisi konumundadır. Yaşamın devamı için vazgeçilmez bir kaynak olan yaşam alanlarımız içerisinde doğal bir çevre bileşeni olarak varlığını devam etmesine ne ölçüde izin verilmektedir. Su ile olan zorunlu ilişkimiz yadsınamaz elbette ama bu ilişki pragmatik bir sürece zorlanmaktadır.

Ayrıca yerleşmelere altlık olan su yüzeylerinin doğada var oluşları, kara ile olan ilişkilerine bağlı olarak çeşitlilik gösterirken kent tipolojisinin ve kentsel peyzaj karakterinin oluşmasında önemli değişkendir.

Kentleşme ile birlikte gündeme gelen sürdürülebilirlik, ekolojik planlama, peyzaj planlama gibi kavramlarda su kentsel mekanı, kentsel kültürü, kentsel ekolojiyi ve kentsel peyzajı zenginleştiren bir öge olarak benimsenmektedir.

Bu nedenle su kenarında kurulan kentler Ulaşım, tarım, güçlü bir kent imajı, kültürel davranış,

sosyallik, inanç yönünden ayrıcalıklıdır.. Ve Bartın ayrıcalıklı kentlerden biridir...

Suyun hareketini tutkuyla inceleyen Leonardo da Vinci, "ideal kenti" bulabilmek amacıyla yaptığı çalışmada birçok kola bölünmüş bir nehir kenti eskizi yapmıştır.

Akıntı yönünde nehre paralel 6-7 kola bölünüp tekrar nehir ile birleşen bu kent tasarımında kollar, üç ayrı seviyede üç amaç için açılmaktadır. En alttaki kanal su ve atıklar için, ortadaki kanal depolama ve sirkülasyon işlevi için, en üstteki ise

kentin "beyefendisi" yani görsel, estetik amacıyla tasarlanmıştır.

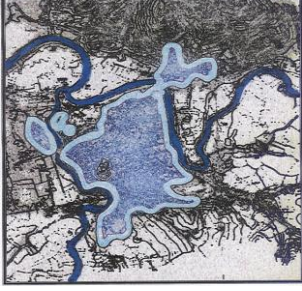
Nehir kentlerindeki ana faktör, kent formunun su kıyısı ile buluşma şeklidir. Bazı durumlarda kent, nehri bir koyda tutar. Cadde seviyesi, duvarlarla nehirden üste çıkarılabilir, setler nehrin kente akışına engel olabilir ya da yayaların su kıyısına ulaşmaları bariyerlerle önlenabilir.

Oysa Bartın kenti nehir kıyısı ile informal bir yapıda buluşur. Organik bağları güçlüdür.

Su ile ilişkisi olan kentler için İdeal peyzaj tüm detayları düşünülerek tasarlanmış kompozisyonun odak noktasının ana arterdeki su ögesi ile birlikte tanımlanmasını gerektirir. Bartın için İdeal peyzajın eski sit dokusunda var olduğunu söylemek mümkün ancak bunu bugün için söylemek her geçen gün zorlaşmaktadır.

Bartın nehri kentin kuruluşunda omurga görevini üstlenmiştir. Caddelerin, ve sokakların yönlenmesinde yerleşimin dağılımda ayrıca sanayinin konumlanmasında önemli bir etken olmuştur.

Bartın kent kompozisyonu incelediğinde kent nehrin iki koluna bağlanır ve nehrin kolları arasında kalan esnek bir dikdörtgen formundan üst kotlara doğru yükselir. Kentin sokakları nehre yakın kısımlarda nehre paralel olarak şekillenirken daha üst kotlarda gridler oluşturmaktadır.

İlk yerleşimde yakalanan her sokağın nehir manzarası günümüz yapılaşma biçimine ulaşamamış ve kent nehirden uzaklaşan bir form oluşmaktadır.

Kent nehrin kolları arasında kalan esnek bir dikdörtgen formundan üst kotlara doğru yükselir ve yeşil alanlar yerini yapılarla terk etmektedir.

Bartın Nehrinin öyküsünün kahramanları

Köprüler

Bartın'ın güncel dokusunun oluşmasında 18.yy'da inşa edilen köprülerin de önemli etkisi olmuştur. Önemli bir ulaşım ağını sağlayan Kemerköprü 1787, Orduyeri Köprüsü 1831, Asma Köprü 1889'da inşa edilmiştir. Bu köprülerin yapımıyla ırmağın karşısında kalan konut bölgelerinin merkeze bağlanması sağlanmıştır

Büyük çarşı yangını

Bartın kent dokusunun oluşumunda rol oynayan önemli etkenlerden biri büyük çarşı yangınıdır. 1898'de hükümet binası yıktırılıp yenisi yapıldığında büyük çarşı yangını meydana gelmiştir. Bu yangında bugünkü Yukarı Cami ile Aşağı Cami arasında kalan kısım yanmıştır. Yanan kısım ızgara şehir planı sistemi ile yeniden tasarlanmıştır. Izgara plan şeması 1925'te Belediye Meclisi'nin kurulmasıyla ilk kez yapılan Bartın ili haritasında görülmektedir

Karayolları

Karayollarının gelişmesi nedeniyle su yolu taşımacılığı önemini kaybetmeye başlamış ve 1950'li yıllarda Rıhtım ve Tersane çevresi sanayi meydanı haline dönüştürülmüştür. 1970 yılında alınan plan kararlarına göre bu çevrede otobüs terminalinin su yolu ile etki alanı oluşturulmasına karar verilmiştir. Irmak kenarı araçlar için park alanı

olarak kullanılmaya başlamıştır. Kemerköprü'deki ticaret alanları geleneksel özelliğini yitirmiş, günümüzde otobüs terminali ve alışveriş alanı olarak kullanılmaktadır.

Planlama anlayışı

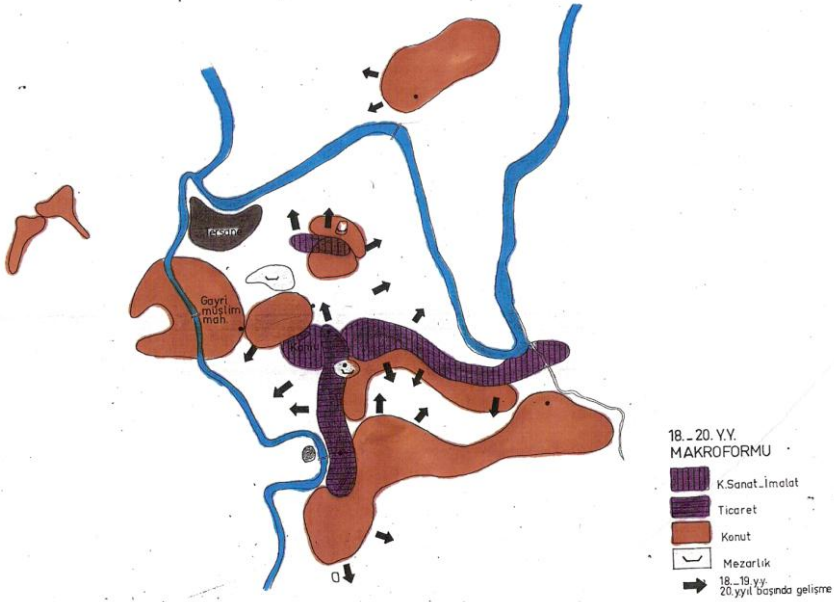
Hızlı kentleşmenin önemli nedenlerinden biri Batı Şehirciliği'ne duyulan hayranlık ve o anlayışı kentlerimizde yakalama isteğidir. Bu dönemde Batı Şehirciliği anlayışına kendini kaptıran Bartın kenti değişmeye başlamıştır. Yollar döşenmeye başlanmış, çıkmaz sokakların çıkar sokaklara dönüştürülmesi konusunda çalışmalar yapılmıştır. Yeni yapılanma şekli olarak ızgara plan şeması uygulanmıştır.

Ekonomi

Bartın ili kentsel yerleşim dokusunun oluşmasında önemli olan diğer bir etken ekonomik faktörlerdir. Yük taşıyan gemilerin Bartın Nehri'ni kullanması, kentin önemli etki alanının tersane ve çevresi olmasına neden olmuştur. Gemilerle tersaneye gelen yükler kamyonlarla Karabük İli'ne gönderilmekteydi. Bu nedenle Bartın-Karabük aksı ve çevresi kentsel yerleşimde ikinci etki alanı olmuştur. Buna bağlı olarak Hendekyanı ve Amasra aksı da gelişmeye başlamıştır.

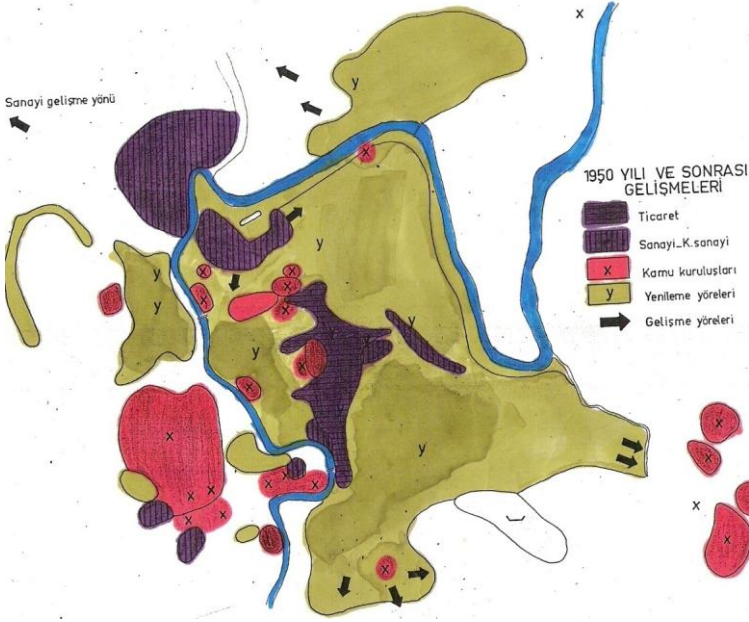
Bartın kent makroformu

18-20.Yy: Bu makroformda önemli etki alanını Kemerköprü çevresi oluşturmuştur. Kuleyanı'ndaki yerleşim alanının gereksinimlerini sağlamak üzere kurulan Kemerköprü'deki ticaret alanları Kemerköprü-Aladağ aksının gelişmesine neden olmuştur. Makroform inceleldiğinde etki alanlarının kentin en düşük kotunda ve en verimli toprakları üzerinde bulunduğu görülmektedir.

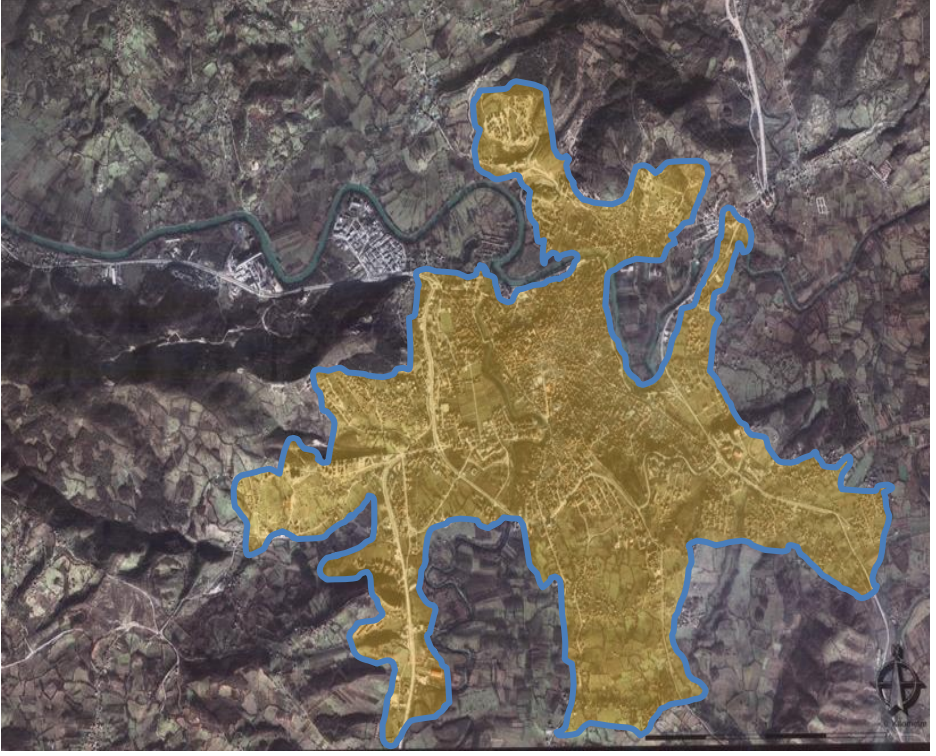

1950 Sonrası : Yerleşim alanları ırmak çevresine doğru yayılmaya devam etmiştir. Hendekyanı ve Piryancılar Caddesi'ndeki zanaat işleri yerini ticarete bırakmıştır. Ticaret ve sanayi gelişmeye başlayınca gemi tezgahları iskele çevresine yayılmıştır. Sanayi ile birlikte gemi tezgahları işlemez duruma gelmiş, ırmak çevresinde yayılmaya başlayan sanayi

Gölbucağı'na doğru ilerlemiştir. Diğer sanayi ise Gölbucağı'ndan Boğaza doğru ilerlemiştir.

2000'li yıllara doğru: Kent yerleşim yeri ile ticaret alanları farklı bölgelerde bulunmaktaydı. 1970 yılında Bartın'da yenileme çalışmalarının başlamasıyla, Kemer Köprü , Kuleyanı, Hendekyanı arasındaki önceki konut alanı merkeze yaklaştırılmış ve yukarı çarşıdan ırmağa doğru inilmiştir. Yerleşme alanları ticaret alanlarına yaklaşmıştır.

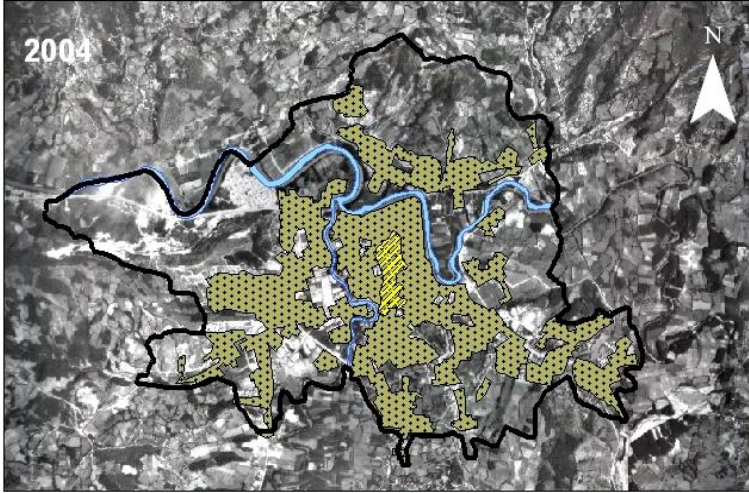
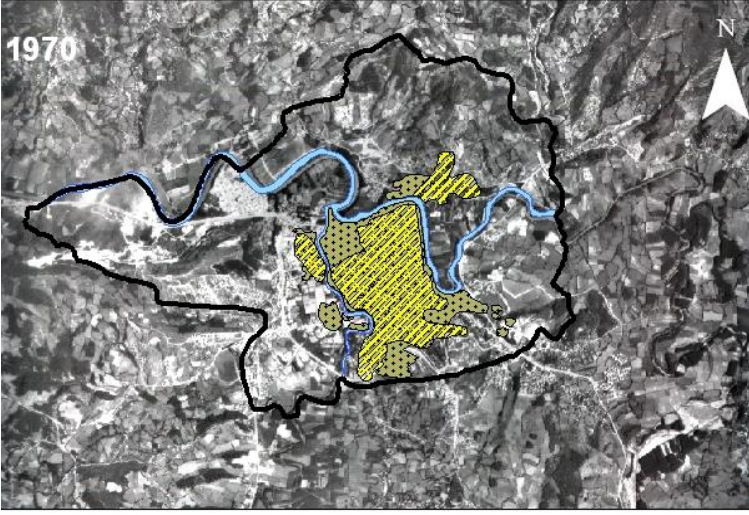

Kentsel alanlar statik değildir. Durmadan değişen, yeniden yorumlanan, kendini kırsalda var edip, sonra kente entegre olurlar. Bunun yanısıra eski evlerin yarım dönümlük bahçesinde, cetvel artıklarında bile site olup alt yapının kapasitesini zorlayabilirler.

Ve sonra...

Doğal yaşamı kente taşıyan Bartın Nehri'nin çevresinin yapı adaları ile kuşatılır, Peyzaj Mimarları ile Yerel yönetimler arasında 20-30 m. Bir yeşil bantın tasarımı bile sorunlara neden olur..

Sonra kentsel sit alanı daralır...

Sonra Sel olur Bartın Nehri, alır götürür.

Bartın nehri içine yapılan yer kazanma ve moloz dökümleri amacıyla yapılan dolgu çalışmaları, kentleşme hızı ile birlikte doğayı kente taşıyan nehir koridorunun peyzaj değeri azalmıştır. Islah çalışmaları kapsamında bazı kısımlar beton kanallarla sınırlandırılmış dolayısı ile nehir yatak enkesitleri daraltılmıştır (Orduyeri, Kemerköprü)

Ayrıca ırmak kıyısında büyümelerine izin verilen bitki vejetasyonunun bakım ve onarım çalışmalarının takip edilmemesi nedeniyle kıyının ilerlemesi sağlanmaktadır. Nehir enkesitinin daralmasına neden olan önemli faktörlerdendir.

Su insanlığın beslenme, ticaret, Ulaşım, yerleşim, savunma gibi temel eylemlerine kaynaklık etmektedir. Günümüzde bu gereksinimlerin yanı sıra kanalizyon, elektrik, çöpleri alma gibi kendisinin kabul etmeyip, kıyılarına vurduğu sorumsuzlukların sorumluluğunu da yüklenmiştir.

Türk Dil Kurumu Sözlüğündeki tanımı suyun: Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde.

Oysa şimdi kent içinden geçen suların rengi ve kokusu var...

bu öykünün ana fikri nedir...

Suya doğrudan değil "doğru" bakmak gerek.

Bu öykünün size sorusu :

Bartın'ın "Beyefendisi kimdir"

Teşekkürler.

EK. Fotoğraflar

TMMOB PEYZAJ MİMARLARI ODASI
Konur 2 sokak No:34/8 Kızılay/ANKARA
Tel : +90.312. 418 62 50
Faks: +90.312. 419 64 27
www.peyzajmimoda.org.tr

ISBN 978-605-01-0492-9